

P.

Romsdals Amt.

Underdanigst Beretning

om Romsdals Amts økonomiske Tilstand i Femaaret 1866—1870.

Til Kongen!

Herved tillader jeg mig at afgive den befalede Beretning om den økonomiske Tilstand m. M. i Romsdals Amt i Femaarsperioden 1866—1870.

A. Landdistriktet.

a. Jordbruget.

Forhaabentlig har dette i Perioden gaaet noget fremad. Som hindrende Omstændigheder for dets raske Udvikling fortjener maaske især at fremhæves det endnu saa almindelige Jordfællesskab ligesom ogsaa det som oftest Vanskelige og Bekostelige i at tilveiebringe tjenligt Gjerdefang. For Amtets Jordbrug er det, tillader jeg mig her at bemærke, meget beklageligt, at Loven af 4de Juni 1866 og den paa samme grundede indskrænkede Bevilling i saa høi Grad mod tidligere hemmer Adgangen til gjennem Foranstaltning af det Offentlige at faa Jorden udskiftet.

Naar jeg oven har antydnet, at Jordbruget i Perioden har gaaet noget fremad, da støtter jeg mig, skal jeg bemærke, væsentligen paa den her i Distriktet vakte større Interesse for samme, hvortil jeg blandt Andet finder Spor i den temmelig almindelige Erkjendelse om Jordfællesskabets Skadelighed, i Anskaffelse af bedre Agerdyrkningsredskaber, i de bestaaende mange Landboforeninger — hvoraf flere synes at udvikle en temmelig livlig Virksomhed — i Indskrænkning i Vaarbejtningen og a. d.

Jeg indrømmer forøvrigt Vanskeligheden af at skjønne om Forholdet i en saa kort Periode som den her omhandlede. Stiller man sig for Øie Tilstanden, en længere Tid — en 15 a 20 Aar — tilbage, viser Fremskridtet sig klarligen

og er det kanske mere Betragtningen deraf end netop Forholdene i selve Perioden, der hos mig har fremkaldt Tanken om, at man ogsaa i denne har gaaet noget fremad i Udvikling. Høit staar denne imidlertid langt fra endnu her i Distriktet; med Forbedringer i Jordstellet gaar det meget langsomt, hvortil maaske ogsaa, foruden Mangel paa den fornødne Capital, den Omstændighed bidrager, at Befolkningen for en væsentlig Deel maa søge sin Næring ved Fiskeri, hvilket, man kan ikke negte det, giver Afsmag for en Bedrift, der først efter Forløbet af lang vel anvendt Tid, gennem uafbrudt Slid og Slæb, bringer en Velstand, som, om Lykken er med, i en Haandvending kan øses af Havet.

Som i min forrige Beretning oplyst er det formentlig i de fra Havet mere fjerntliggende Distrikter hvori Jordstellet danner Hovednæringen, at Sandsen for dette er vakt; imidlertid er det Tilfældet, at Befolkningen ogsaa i enkelte Strøg af det modsvarende Omraade viser megen Interesse for samme. Til hine indre Distrikter hører, finder jeg tillige at burde oplyse, enkelte høitliggende Gaarde, hvor Agerbrug aarligen drives, men langt fra trives, og intet betegner maaske mere den herværende Befolknings stærke Vedhængen ved det Nedarvode og Tilvaute end at Agerbrug paa saadanne Gaarde ikke ganske opgives. At man paa dem har begyndt at befatte sig dermed forklares forøvrigt lettelligen af den ældre Tids daarlige Communicationsmidler, der har gjort Korntil-

førselen til længere fra Havet liggende Steder saa overordentlig kostbar; som oven antydet er Virkningen ikke bortfaldt med Aarsagen.

Fremdeles høres, nu maaske dog mindre beføiede, Klager fra Gaardbrugernes Side over en Mangel paa Tjenestedrenge, der gjør det umuligt for dem at drive deres Jord paa ønskelig Maade. Denne Mangel, skal jeg tillade mig at oplyse, skriver sig hovedsageligen derfra, at en stor Deel af de til Tjenesteclassen hørende Unggutter foretrække at søge Fortjeneste ved Fiskeri fremfor fast Tjeneste og at de, naar Udbyttet ved hin Bedrift en Tid har været af nogen Betydenhed synes bedre om i Lediggang at tære paa dette til det er opbrugt end at befatte sig med anstrængende Jordarbeide. Negtes kan det forøvrigt ikke, at vedkommende Forhold i den senere Tid er noget forandret, hvilket dog væsentligst maa tilskrives den Omstændighed, at Fiskerierne i de senere Aar ikke har slaaet saa godt til som tidligere. En ikke ganske uvæsentlig Hjælp for Jordbruget afgive forøvrigt Arbeidere fra Gudbrandsdalen, der især Vaar og Sommer søge hid til Distriktet.

At i Perioden adskilligt Nyland er opbrudt er utvivlsomt. En saadan extensiv Udvikling af Jordbruget er forresten en ligefrem Følge saavel af Nedsættelse af Husmænd paa ubrudt Jord, som af Jordeiendommeues Udstykning. At den Udvikelse Jordbruget derved vinder fra et almindeligt Standpunkt maa regnes som et Gode i sig selv staar vel neppe til at negte, medens det vel kan være tvivlsomt om ikke den respektive Virksomhed, anvendt til Forbedring af ældre opbrudt Jord, i mange Tilfælde vilde have givet et end bedre Udbytte. Som en stor Mangel ved Jordbruget her i Amtet fortjener forøvrigt efter min Formening at fremhæves, at man ikke tilstrækkeligen sørger for Jordens Afgrøstning og ikke tilstrækkeligen veksler med Eng- og Agerland. Ved den manglende Vexel i Bruget lider formentlig ikke alene Engen, men ogsaa selve Agerlandet, der ved uafbrudt at benyttes som saadant, berøves Stoffe, der ere nødvendige for Sædens Trivsel. En naturlig Følge af det paapegede Forhold er det navnlig, at Liggesæd er saa almindelig her i Distriktet. At denne Sæd kun giver Letkorn forstaar vistnok Distriktets Almue, men jeg er tilbøielig til at tro, at den i Almindelighed ikke har noget Skjøn paa, hvad der fremkalder Forholdet. Stort Tab volder vistnok ogsaa den hos Almuen temmelig udbredte Tro, at Letkorn er ligesaa tjenligt til Udsæd som det fuldvægtige, naar det kun er spiredygtigt.

At Almuen i Perioden har begyndt at indskrænke den tidligere saa almindelige Fjeldslaat har jeg god Grund til at tro. Da Fjeldslaatten ikke spiller en ganske ubetydelig Rolle i Distriktets Landhusholdning finder jeg at burde omtale den noget nærmere. Saasart man er færdig med Hjemslaatten eller omkring den Tid, drage paa vedkommende Gaarde som oftest alle voxne Mandfolk og saamange Kvin-

der som udfordres til at brede, tilfjelds for at indhøste Fjeldfoer. I Trakten forbliver man i Almindelighed lige til Skuren begynder, da enten alle Vedkommende eller dog Størstedelen af dem vende tilbage til Bygden. Efterat Skuren er tilendebragt reiser oftere en stor Del af Gaardens voxne Befolkning igjen tilbage til Fjeldslaatene og forbliver derefter paa Fjeldet til den sene Høst. Om en saadan Trafik er lønnende beroer selvfølgeligen paa Omstændighederne; i stor Almindelighed er den det neppe og vist er det, at den undertiden er til stort Tab. I den Anledning skal jeg oplyse, at det Fjeldhø, hvorom her tales, temmelig almindelig er meget kraftløst, hvilket især gjælder det, der slaes paa myrlændt Mark, hvoraf det Parti, hvor Slaatten foregaar, oftere væsentligen bestaar. Det Hø, som vindes i Lierne, er vel i Regelen af bedre Beskaffenhed, men saa kan igjen Besværligheden med at faa det slaaet og bragt til Skogladen være des større. Bringes man i Beregning den lange Tid, der medgaar og det Arbeide, der anvendes til Fjeldforets Indhøstning og dets Hjembringelse (denne sidste foregaar fast udelukkende paa Vinterføre, idet Høet fra først af sættes i Stak eller opbevares i Skoglade) og Vanskeligheden ved paa den sene Aarstid at faa det tilstrækkeligen tørret, vil det ofte vise sig, at det indvundne Hø kommer op i en saa høi Pris — 60 Skill. og derover pr. Vog — at det maa forbause, at man Aar efter andet fortsætter med Indsamling deraf.

Oftere har jeg havt Anledning til at tale med forstandige Almuesmænd om Fjeldslaattrafikken og derved faaet bestyrket min Formening om, at det meget ofte er en Daarlighed at befatte sig hermed. Idet flere Almuesmænd for mig have erkjendt, at dette er Tilfældet for deres eget Vedkommende, har de imidlertid i Almindelighed ved Siden heraf ligeud erklæret ikke i den Sag at kunne gjøre nogen Forandring, angivende at Kvindfolkene ikke vilde finde sig i den deraf flydende Indskrænking i Kreaturholdet. For ikke at blive misforstaaet finder jeg mig forøvrigt opfordret til udtrykkelig at erklære, at jeg langt fra anser al Befatning i Distriktet med Fjeldslaat for ulønnende. Det modsatte kan mangen Gang være Tilfældet om ikke af anden Grund saa fordi Vedkommende paa den Tid Slaatten falder ikke spilder andet mere lønnende Arbeide. Endeel Fjeldhø er desuden meget nærrende og Forholdene med dets Indhøstning kunne være saa gunstige, at den svarer god Regning.

I Femaaret er (tilfølge Amtsformandskabets Beslutning af 29de Mai 1869) Planen for Amtets Landbrugsskole forandret, navnlig ved Nedsættelse af Elevantallet fra 12 til 10 — en Forandring, jeg, formenende at Skolen heldigen medvirker til Landbrugets Udvikling, meget maa beklage.

Af Kornarter, der dyrkes i Distriktet, ere fremdeles Havre, Blandkorn og Byg de almindeligste. Hovedudsæden er Havre.

Potetesdyrkningen har antageligen tiltaget noget i Femaaret. Potetes er bleven en Nødvendighedsartikel i den her-

værende Almuesmands Husholdning. Frugten dyrkes paa hver Gaard og hver Plads. Sjældnere udsættes imidlertid mere deraf end hvad beregneligen vil tiltrænges til et til Husets eget Brug tilstrækkeligt Udbytte.

Rug dyrkes fremdeles i ringe Udstrækning og Hvede fastikke. Med Dyrkning af Bælgrugter har det neppe gaaet meget fremad i den heromhandlede Periode; kun undtagelsesvis befatter den herværende Almuesmand sig hermed og er i Regelen Jorden heller ikke skikket dertil uden Tilsætning af kalkholdige Stoffe. Det i Distriktet avlede Korn er ikke tilstrækkeligt til Behovet. Selvfølgelig afhænger den Korn-tilførsel, Distriktet tiltrænger, af hvorledes Aars-Aaringen har faldet ud for det selv; i meget gode Aar hjælper det sig saa nogenlunde med det hjemavlede.

Støttende mig til modtagne Indberetninger, antager jeg at Distriktet i et almindeligt godt Aar vil tiltrænge en Til-

førsel af nogle og tyve Tusinde Tønder, hvoraf vil falde omkring 4000 Tønder paa Nordmøre Fogderi, 6000 paa Romsdals og 13000 paa Søndmøre. Efter Lensmændenes Opgaver skal i Aaret 1870 — Kornavlingen i 1869 var meget mislig — være indført til Distriktet mellem 60 og 70000 Tønder Korn, hvoraf omkring 33000 til Nordmøre, 13000 til Romsdal og 18000 til Søndmøre. Jeg nærer forøvrigt Frygt for at vedkommende Opgaver forsaavidt ikke ere ganske paalidelige — en Frygt jeg ogsaa seer delt af Fogden i Romsdal, der i sin Beretning yttre den Formening, at Indkjøbet af Korn i ommeldte Aar til hans Distrikt androg til mellem 20 a 30,000 Tønder. Det Korn, der indføres, antages at bestaa for den halve Del omtrent af Byg, $\frac{1}{4}$ af Rug og $\frac{1}{4}$ af Havre. Efter de nævnte Opgaver har i Amtets forskellige Distrikter Udsæden i 1870 udgjort:

Distrikterne	Rug.	Byg.	Havre.	Blandkorn.	Poteter.
Nordmøre	43 Tdr.	1400 Tdr.	12,410 Tdr.	525 Tdr.	9,160 Tdr.
Romsdal	21 —	860 —	9,380 —	925 —	7,780 —
Søndmøre	20 —	2580 —	17,350 —	2610 —	13,160 —
Tilsammen i Amtet	84 Tdr.	4840 Tdr.	39,140 Tdr.	4060 Tdr.	30,100 Tdr.

Kornudsæd tilsammen 48,124 Tdr.

Til Sammenligning hid sættes efter de statistiske Tabeller følgende Opgave over Kornudsæden i 1865.

Rug.	Byg.	Havre.	Blandkorn.	Poteter,
90 Tdr.	4777 Tdr.	39,059 Tdr.	4092 Tdr.	31,441 Tdr.

Kornudsæd tilsammen 48,018 Tdr.

Udhyttet i 1870 skal omtrent have udgjort:*)

Distrikterne	Rug.	Byg.	Havre.	Blandkorn.	Poteter.
Nordmøre	340 Tdr.	10,770 Tdr.	79,780 Tdr.	3,640 Tdr.	75,260 Tdr.
Romsdal	250 —	7,260 —	63,350 —	6,810 —	69,660 —
Søndmøre	150 —	14,850 —	87,800 —	15,190 —	96,310 —
Tilsammen i Amtet	740 Tdr.	32,880 Tdr.	230,930 Tdr.	25,640 Tdr.	241,230 Tdr.

Kornudbyttet tilsammen 290,190 Tdr.

Foldigheden i 1870 angives i Opgaverne saaledes:

Distrikterne	Rug.	Byg.	Havre.	Blandkorn.	Poteter.
Nordmøre	7,9	7,7	6,4	6,9	8,2
Romsdal	11,9	8,4	6,8	7,4	9,0
Søndmøre	7,5	5,8	5,1	5,8	7,3
I Amtet	8,9	6,8	5,9	6,3	8,0

*) Anmærkning: Den samlede Avling er for de fleste Distrikter af mig udregnet efter den opgivne Foldighed af den hele Udsæd, idet anden Opgave ikke har været mig meddelt.

Kornets Vægt angives i Opgaverne for sidstnævnte Aar i Gjennemsnit at have været: for Rug 185 \mathcal{W} , Byg 159 \mathcal{W} , Havre 124 \mathcal{W} og Blandkorn 138 \mathcal{W} . Gjennemsnitvægten for de enkelte Fogderier falder nær sammen hermed.

Den gjennemsnitlige Udsæd pr. Maal kan i samme Aar for hvert af Fogderierne ansættes til:

Distrikterne.	Rug.	Byg.	Havre.	Blandkorn.	Poteter.
Nordmøre	1,2 Skjepper.	2 Skjepper.	3,5 Skjepper.	2,8 Skjepper.	17,7 Skjepper.
Romsdal	1,2 „	2 „	4 „	3 „	15 „
Søndmøre	1,6 „	3,4 „	6,1 „	4,6 „	18,5 „

Det bemærkes, at Aaret 1870 med Hensyn til Korn- og Poteteshøsten kan henregnes til et almindeligt Middelsaar.

Som antydnet i min forrige Femaarsberetning benyttes over det hele Distrikt i stor Udstrækning Maskiner, drevne med Vandkraft, hvortil man paa de fleste Steder har let Adgang, til Kornets Aftærskning. Paalidelig Oplysning om Forholdet mellem Udstrækningen af Ager- og England kan ikke meddeles og skal jeg i den Henseende tillade mig at oplyse at Udtrykket England her i Distriktet er et høist ubestemt Begreb og at man som oftest henfører dertil hvad man i mange andre af Landets Dele vilde benævne Skovmark, Udmark eller Havnegangsmark; tillige er det, som ogsaa bemærket i min forrige Beretning, oftere Tilfældet, at Eng- og Agerland ligger spredt om hinanden i høist uregelmæssige Teiger.

Med Hensyn til Kornavlen i de til Perioden henhørende Aar bemærkes, at 1866 var et godt Middelsaar, at 1867 stod adskilligt under et Middelsaar, at 1868 var et Middelsaar, at 1869 var et reent Uaar — det da avlede Korn var for en stor Del uskikket til Menneskeføde og for en endnu større Del utjenligt til Sæd — og endelig at 1870 var et Middelsaar. Potetesavlingen gav i 1866 et meget tilfredsstillende Udbytte, i 1867 var den mislig, i 1868 gav den et middels Udbytte, i 1869 var den mislig og i 1870 var den nogenlunde tilfredsstillende.

Med Hensyn til den almindelige Potetessygdom — Tørraadnethed — udvise Beretningerne et høist forskjelligt Forhold. Medens saaledes i enkelte Distrikter lige indtil $\frac{2}{3}$ af Avlen (for et enkelt Aar) angives ødelagt, anføres fra andre igjen, at Sygdommen dels ikke har vist sig og dels kun i ubetydelig Grad. Mest udsatte synes de nordmørske Distrikter at have været og heldigst stillet Søndmøre, hvor Sygdommen i de fleste Herreder kun har vist sig i meget ubetydelig Grad. Af Distrikter, hvor en betydeligere Del af Avlen er bleven ødelagt kan nævnes: Anre i 1870 $\frac{2}{3}$ Dele, Fredsø i 1870 noget over Halvparten, Kværnes i Do. $\frac{1}{2}$, Øre i Do. $\frac{2}{5}$, Surendal og Strømsnæsset ca. $\frac{1}{3}$ aarlig, Thingvold $\frac{1}{4}$, Frænen i 1870 $\frac{1}{4}$ (i de øvrige Aar $\frac{1}{10}$) Harham i 1870 $\frac{1}{4}$, Halse og Bod $\frac{1}{5}$ aarlig, Bolsø i 1870 $\frac{1}{5}$ (i de øvrige Aar $\frac{1}{10}$) samt Rindal og Vesp $\frac{1}{6}$ Del aarlig.

I 1869 var Høavlingen mislig, medens den i Periodens øvrige Aar har givet et ganske tilfredsstillende Resultat.

Fremdeles er det Tilfældet, at Avlingen af Linn og Hamp

der ogsaa kun dyrkes i ganske enkelte Distrikter, er af ringe Betydenhed. Det samme gjælder om Humleavlen.

Havedyrkningen har efter min Formening gaaet noget fremad i Perioden; i denne har Frugtavlens ikke slaet til.

At i Perioden en Del Leilændingsbrug er gaaet over til Eiendomsjord erfares af de modtagne Opgaver.

b. Fædrift.

Nogen storartet Forbedring i Kvægstellet lader sig ikke spore i Femaaret; det Eneste, jeg ved at paapege til Bevis paa Fremgang, bestaar deri, at Knapfodring (ved Indskrænkning i Kreaturholdet) søges mere og mere afskaffet og at ialfald de Kvægstalde, der i Perioden ere opførte fra Nyt af, ikke saa sjelden ere rummeligere og lysere end de ældre. Beklageligt finder jeg det, at Amtsdyrlægeposten ved en Amtsformandskabsbeslutning af 1870 blev bestemt at skulle inddrages. Efter Oplysninger, jeg har erhvervet, har Dyr lægen virket til megen Gavn med Hensyn til det omhandlede Stel. Stor Fortjeneste har han derhos haft med Hensyn til Udryddelsen af den i ældre Tid saa almindelig udbredte Faareskabsyge; deraf var ved Periodens Udløb kun faa Spor tilbage her i Distriktet.

Til vakt Interesse for Racernes Forbedring frembyder Perioden adskillige Tegn. Som saadanne skal jeg fremhæve, at man i langt høiere Grad end tidligere har været omhyggelig i Valg af Avlsdyr og at man paa flere Steder har søgt directe at forbedre Kvægracen ved at anskaffe Dyr af reen, eller dog med Krydsning med romsdalsk Kvæg mere eller mindre blandet, Ayrshirerace. I Periodens sidste Aar blev videre gennem Foranstaltning af Amtets Landhusholdnings-selskab indbragt til Distriktet endeel Kjør af Thelemarksracen, hvilke Kjør trives noksaa godt. Et lignende i forrige Periode i Volden paa Søndmøre gjort Forsøg med Hold af Dyr af sidstnævnte Race mislykkedes forøvrigt — om ved Vanrægt eller af andre Grunde skal jeg lade være usagt — saagodt som ganske.

Saavidt jeg ved har man til Hesteracens Forbedring ikke i Perioden gjort Noget, der fortjener at fremhæves. Den senere Tids høiere Priser paa Heste vil formentlig — om den holder sig — medføre, at man i flere af Amtets indre Distrikter lægger mere Vind paa Hesteavlens end tidligere.

Til Forædling af Faareracen blev især i forrige Periode anskaffet adskillige engelske Faar af Cheviot- og Blackface-

racen; men da det meget almindelig er Tilfældet, at Havnegangene ere fælles for et stort Antal Gaarde, næres der megen og grundet Frygt for, at Racen ikke i lang Tid vil holde sig ublandet. Efter Alt, hvad jeg ved, trives imidlertid vedkommende Dyr idetheletaget godt; en Stambjord af engelske Faar, der for nogle Aar tilbage blev anskaffet gjennem Foranstaltning af Romsdals practiske Landhusholdningsselskab, skal dog ikke have haft Lykken med sig. Foruden ved Anskaffelse af engelske Faar har man paa enkelte Gaarde søgt at forbedre Racen ved Indkjøb af Dyr fra Tufterøen i det Thronhjemske. Efter hvad Fogden i Romsdal har oplyst, skal man imidlertid have vundet Erfaring for, at denne Race

passer mindre godt for Fjeldhavnegange, hvor Næringen skal søges i vid Omkreds.

Gjeder holdes, naar undtages enkelte Distrikter paa Søndmøre og Aure i Nordmøre, ikke i nogen stor Mængde; efter hvad Fogden i Romsdal formener er Gjeder i hans Distrikt snarere i Til- end Aftagende.

Til Forbedring af Svineracen ved jeg ikke man i Perioden har gjort Nogetsomhelst.

I Melkens Behandling tror jeg der i Perioden er indtraadt nogen Forbedring ligesom ogsaa i Smørtilvirkningen.

Efter Lensmændenes Opgaver har Besætningen i 1870 udgjort:

	Heste.	Hornkvæg.	Faar.	Gjeder.	Svin.
i Nordmøre	2602	22,565	58,470	5,479	2376
Til Sammenligning hidsættes den lignende Opgave for 1865 efter de statistiske Tabeller, da Antallet var	2936	24,612	63,240	6,864	2450
I 1870 altsaa	334 mindre	2,047 mindre	4,770 mindre	1,385 mindre	74 mindre
i Romsdal, 1870	2269	15,644	41,285	1,714	1274
- — 1865	2359	16,232	42,839	2,021	1376
I 1870 altsaa	90 mindre	588 mindre	1,554 mindre	307 mindre	102 mindre
i Søndmøre, 1870	3851	37,863	62,754	16,714	3725
- — 1865	3819	36,247	64,153	16,253	3507
I 1870 altsaa	32 mere	1,616 mere	1,399 mindre	461 mere	218 mere
i Amtet, 1870	8722	76,072	162,509	23,907	7375
- — 1865	9114	77,091	170,232	25,138	7333
I 1870 altsaa	392 mindre	1,019 mindre	7,723 mindre	1,231 mindre	42 mere

Faar og Gjeder er sammenslaaet for Ørskaug; jeg har fordelt Antallet efter en svag Antydning i Lensmandens Beretning.

Af Kornkvæget vare i 1870:

Distrikt.	Melkekjør.	Andet Storfæ.	Ungnøt (under 2 Aar) og Kalve.
i Nordmøre	15,441	2817	4,307
- Romsdal	11,564	925	3,155
- Søndmøre	ca. 26,340	ca. 4990	ca. 6,530
Anmærk: For sidstnævnte Fogderi maa denne Fordeling blive at betragte som blot tilnærmelsesvis, da der i Opgaverne for 2 Herreder blot er anført Antal af Hornkvæg under Et.			
I Amtet altsaa	53,345	8732	13,992

Værdien af de respektive Slags Husdyr er angivet meget forskjelligt og formenes ogsaa, af Hensyn til Prisernes store Forskjellighed paa Grund af den mere eller mindre gode Race, Dyrenes Alder o. m., at en Udregning efter vedkommende Opgaver af Gjennemsnitspriser ikke engang noget nær vilde paavise de rigtige Forhold. Jeg antager forøvrigt nogenlunde at træffe det Rette ved at ansætte Prisen paa en almindelig Hest til 30 à 35 Spd., paa en Do. Melkeko til 10 à 16 Spd., et voxent Faar til $1\frac{1}{2}$ Spd. eller deromkring og en voksen Gjed til omkring 2 Spd.

En Flerhed af Distrikterne afsætte aarlig endeel Smør og Ost. Ethvert af Fogderierne antages Aar om andet at producere til Salg.

	Smør.	Ost.
Nordmøre ca.	8,000 B \mathcal{T}	1,600 B \mathcal{T}
Romsdal ca.	5,000 —	2,000 —
Søndmøre ca.	15,000 —	4,000 —

I Amtet aarlig ca. 28,000 B \mathcal{T} 7,600 B \mathcal{T} .

For Smør har i sidste Aar af Perioden været opnaaet en Pris af mellem 2 Spd. og 2 Spd. 48 Skill. pr. B \mathcal{T} . I de tidligere Aar har Priserne været noget lavere og Gjennemsnitsprisen i den hele Periode gaar for mange Distrikter ikke op til 2 Spd. pr. B \mathcal{T} . Den solgte Ost har for Størstedelen været Gammelost og Prisen paa den pr. B \mathcal{T} har i Gjennemsnit været omkring 72 Skill.

Naar de 5 Herreder, Akersø, Sandø og Bod i Romsdal saunt Herø og Ulfsten i Søndmøre — samtlige Sønddistrikter, der med Hensyn til Kvægavl ere ugunstigst stillede og hvor følgende Afkastningen er liden (for de 4 førstnævnte er Melkeudbyttet ikke 400 Potter om Aaret) — sættes ud af Betragtning kommer det gjennemsnitlige Melkeudbytte i 1870 til at variere omkring 800 Potter om Aaret, i Nordmøre dog noget mere. I de fleste Distrikter viser det sig efter Opgaverne, at Melkeudbyttet er tiltaget og dette skulde altsaa tyde paa et noget bedre Stel. Blot i 2 Distrikter Frænen og Harham er Udbyttet angivet mindre i 1870 end i 1865. Melkesalg foregaar saagodtsom udelukkende kun i enkelte Herreder, beliggende i Nærheden af Amtets Byer. Disse Herreder ere: Kværnæs og Fredø, hvorfra til Kristiansund afsættes, fra det førstnævnte Distrikt for et Beløb af 1800 à 2000 Spd. aarlig og for det sidste for ca. 250 Spd. aarlig, Bolsø, der forsyner Molde med ca. 60,000 Potter aarlig til en Værdi af omtrent 1750 Spd. saunt Borgund, der tilføjer Aalesund ca. 150,000 Potter aarlig til en Værdi af ca. 4400 Spd. Prisen paa nysilet Melk er nu almindelig $3\frac{1}{2}$ Skill. pr. Pot, sjelden højere.

Af 800 Potter Melk skal efter Opgave fra Fogden i Søndmøre, i Almindelighed produceres omtrent $1\frac{1}{2}$ Vog Smør, 1 Vog maver Ost og $1\frac{1}{2}$ Tønde Syre.

Forholdet mellem Besætning og Avling er høist forskjelligt i de engere Distrikter. Som bemærket i min forrige

Femaarsberetning maa Forskjellen nærmest forklares deraf, at Kvægholdet saa væsentligen afhænger af Fjeldslætternes Udstrækning og Godhed og af Havnegangenens Tilstrækkelighed og Beskaffenhed.

Fogden i Romsdal formener at en Gaard, hvorpaa avles 40 Tdr. Korn og Do. Poteter, føder 1 à 2 Heste (oftest kun 1) 7 à 8 Stk. Hornkvæg og omkring 200 Faar. Et saa omtrent lignende Forhold angives at finde Sted paa Søndmøre.

Afkastningen af Faar varierer meget i de forskjellige Distrikter.

c. Skovdrift.

De fremherskende Træarter i Distriktet ere Furu, Birk, Or, (væsentlig Hvidor) Hassel, Ask, Alm og Asp. Furukskoven, saagoiltsom den eneste Naaleskov, der findes i Distriktet, er overhovedet i stærk Tilbagegang. Kun fra enkelte Distrikter i Nordmøre udskibes (gjennem Kristiansund) Last til Udlandet. Furuen tilvirkes hovedsagelig til Skibstømmer, Planker og Bord, til Tøndestav og Tøndebunde; for en Del benyttes den ogsaa til Brændsel.

Følgende Distrikter have efter Lensmændenes schematiske Opgaver Last til Salg:

I Nordmøre:

Strømsnæs Herred,	hvorfra i Femaaret er solgt ca. 655 Tylvter Tømmer af Dimensioner almindelig 8 à 10 Fods 8 à 10 Tom. efter en Pris af 2 Spd. à 2 Spd. 24 Skill. pr. Tylvt.
Thingvolds Herred	i Femaaret ligeledes 2510 Tylvter af Dimensioner almindelig 10 Fods 12 Tom. til en Pris 2 Spd. pr. Tylvt.
Halse Herred,	ligeledes omtrent 880 Tylvter, dels Skibsplanketømmer, dels Udskibningstømmer og Hustømmer. Priserne for disse 3 Sorter ere angivne til respektive omkring 11 Spd., 3 Spd. eller derunder, samt 3 Spd. eller derover.
Stangviks Herred,	ligeledes omtrent 11,400 Tylvter af Dimensioner almindelig 10 Fods 12 Tom. til Pris 4 Spd. eller lidt derover pr. Tylvt.
Surendals Herred,	ligeledes omtrent 3890 Tylvter af Dimensioner almindelig 8 à 10 Fods 10 Tom. Prisen angivet til $2\frac{1}{2}$ Spd. for 10 Fods 10 Tom. og $1\frac{1}{2}$ Spd. for 8 Fods 10 Tom.
Rindals Herred,	ligeledes omtrent 5590 Tylvter af Dimensioner almindelig 8 à 9 Fods 9 Tom. til en Pris af 2 Spd. for 9 Fods 9 Tom. og $1\frac{1}{2}$ Spd. for 8 Fods 9 Tom.

I Romsdal:

Veg Herred: i Femaaret omtrent 1000 Tylvter, deraf:
Bygningstømmer 350 til $4\frac{1}{3}$ à 5 Spd.
Sagtømmer . . 250 - 6 à 7 —
Skibstømmer . 400 - $8\frac{1}{2}$ à $9\frac{3}{5}$ —

Vestnæs Herred: Aar om andet Bygningstømmer for 200 Spd., Skibstømmer for 200 Spd. og Bord samt Husebygninger for 645 Spd.

Eid og Volds Herred i Femaaret omtrent 200 Tylvter Tømmer à 6 Spd.

Salget foregaar for en stor Del til de skovfattede Bygder inden Amtet.

Birken findes i tilstrækkelig Mængde i de indre Distrikter og benyttes i Regelen kun til Brændeved og Emmingsved. Ask og Or forefindes intetsteds i nogen stor Mængde. Hasselen, der hovedsageligen forekommer i de indre Distrikter, benyttes foruden til Brændeved, til Virke af Tøndebaand. Alm findes i Mængde kun i ganske enkelte Strøg, ialfald i et enkelt Distrikt — Eikisdalen i Næsset — afgiver dens Løv og Kviste et værdifuldt Bidrag til Kreaturfordringen.

I Opgaverne angives følgende Distrikter som de hverfra betydeligere Kvanta Veed sælges:

Strømsnæs, Thingvold, Halse og Stungvik, for hvilke Salgskvantummet dog ikke er angivet. Bolsø omtrent 300 Favne, Næsset 350, Eid og Vold 400, Vestnæs 400, Stranden 450, Nordalen 450 og Sunelven 300, Alt anlig. Veden er i Regelen Birk af $\frac{1}{2}$ Alens Længde. Prisen varierer mellem 1 Spd. og 1 Spd. 24 Skill. pr. Favn.

Følgende Distrikter tiltrænge Forsyning af Trævirke andensteds fra:

Nordmørske:

Øre maa kjøbe $\frac{4}{5}$ af hvad der tiltrænges af Bygnings-

materialier samt endeel Veed, Edø ikke ubetydeligt Bygningsmaterial og Veed, Kværnes næsten Alt, hvad der tiltrænges af Skovprodukter og Sundalen noget Bygningsmaterial og Veed.

Romsdalske:

Bod og Sandø, der saagodtsom ere skovbare, kjøbe Alt hvad der tiltrænges af Trævirke, Akerø alle Bygningsmaterialier og det meste af Veed saunt Frænen endeel Bygningsmaterialier.

Søndmørske:

Harham, Sandø og Herø ere næsten skovløse og maa derfor kjøbe Alt hvad som tiltrænges af Skovvirke, Ørskoug og Ulfsten maa kjøbe Alt undtagen Veed, Hjørundfjord og Vanelven alt Bygningstømmer, Borgund det Meste af hvad der tiltrænges af Trævirke og Volden af Bygningstømmer over det Halve.

I de skovløse Distrikter haves i Almindelighed tilstrækkelig Brændetorv til hvis Anskaffelse Adgangen dog ikke altid er let; enkelte Strøg lider under stor Mangel baade paa Skov og Torv og maa Beboerne i saadanne for en stor Deel hjælpe sig med Ener, Lyng og Rødder, opgravne af Myrland, der tidligere havde Bestand af Skov.

d. Fiskeri.

Amtets vigtigste Fiskeri er fremdeles Skrei-, Sild- og Seifiskeriet; forøvrigt fiskes inden Distriktet endeel Lange, Kveite, Flyndre, Sommertorsk, Lax, Hummer, m. M.

Skreifisket er neppe drevet i større Udstrækning i det sidstforløbne Femaar end i den nærmest foregaaende Periode. Med Hensyn til Udbyttet af dette Fiskeri i Perioden 1866—1870 og den Mandskabsstyrke m. M. hvormed samme har været drevet have Fogderne meddelt følgende Opgaver:

	Aar.	Antal Baade.	Mandskab.	Udbytte i Penge (Spd.)
For Nordmøre	1866	955	4,639	175,030
	1867	1,107	5,560	155,370
	1868	1,237	5,964	141,206
	1869	1,005	4,910	115,535
	1870	932	4,700	160,777
	Summa	5,236	25,773	747,918
For Romsdal	1866	278	1,666	38,000
	1867	229	1,453	47,000
	1868	200	1,247	27,756
	1869	207	1,326	32,000
	1870	210	1,367	52,000
	Summa	1,124	7,059	196,756

	Aar.	Antal Baade.	Mandskab.	Udbytte i Penge (Spd.)
For Søndmøre	1866	922	5,366	163,670
	1867	1,066	7,341	191,320
	1868	1,097	7,646	136,900
	1869	1,132	7,690	259,220
	1870	1,131	7,504	254,845
	Summa	5,348	35,547	1,005,955
Altsaa for Amtet	1866	2,155	11,671	376,700
	1867	2,402	14,354	393,690
	1868	2,534	14,857	305,862
	1869	2,344	13,926	406,755
	1870	2,273	13,571	467,622
	Summa	11,708	68,379	1,950,629

Fogden i Nordmøre har, skal jeg oplyse, med Hensyn til den af ham meddelte Opgave bemærket, at den forsaavidt angaar Mandskabstallet muligens er mindre paalidelig. Han anser det nemlig ikke usandsynligt, at Mandskaber, der i samme Aar have drevet Fiskeri ved forskellige Vær, ere medregnede flere Gange.

Fangsten af Sommersild samt dens Værdi har efter Opgave fra Fogderne udgjort i Perioden: for Nordmøre 96,975 Tønder til Værdi 151,864 Spd., for Romdals 71,700 Tønder til Værdi 133,500 Spd. og for Søndmøre 45,348 Tønder til Værdi 122,880 Spd.

Forøvrigt kan jeg ikke tilbageholde den Bemærkning, at jeg nærer Tvivl om den fulde Paalidelighed af denne Opgave, der hovedsageligen støtter sig til Indberetninger fra Lensmændene, som neppe altid har Adgang til at øse sin Kundskab af de bedste Kilder. Det viser sig ogsaa, at Indberetninger, jeg til forskellige Tider har modtaget om de respective Gjenstande — hvad ogsaa gjælder Indberetninger om Udbyttet af Skreifisket —, ikke saalidet divergere.

Vaarsildfiske inden Distriktet har ogsaa i Perioden kun forefaldt af nogen Betydenhed paa det til Vanelven og Herø stødende Hav. I Fiskeriet deltager imidlertid Befolkningen i flere af Amtets Distrikter foruden i de nævnte.

Efter Opgaver, jeg har modtaget, udgjorde i Perioden Fangsten af Vaarsild omsat i Penge: af Fiskere fra Nordmøre 8000 Spd., fra Romdals 41,000 Spd. og fra Søndmøre 134,900 Spd.

Det bemærkes, at disse Opgaver støtte sig, de for Nordmøre og Romdals til Indberetninger derom fra Lensmændene, den for Søndmøre til Indberetning fra Distriktets Foged.

I den sidstforløbne Periode har man neppe ved Driften af de store Fiskerier, hvortil jeg kun alene vil henregne Skrei- og Sildefisket, i nogen væsentlig Grad forandret Fangstmaade eller Udstyr. I den Henseende fortjener maaske dog at fremhæves, at de saakaldte Listerbaade nu i større Al-

mindelighed end tidligere blive benyttede som Storbaade ved Noffiskeriet, at Fiskenet af Bomuld, istedetfor af Hamp eller Lin komme mere i Brug, at Nøterne — saadanne anvendes ikke til Fangst af Skrei — med uforandret Maskestørrelse synes at tillage i Dimension og at der til Afbenyttelse ved Skreifisket nu, ialfald paa flere Kanter, bygges større Baade end man før havde for Skik samt at man paa enkelte Steder har begyndt med, ved nysnævnte Fiske at bruge Garn af større Vidde end tidligere. Jeg vil forøvrigt ikke just sige, at disse Forandringer udelukkende tilhøre den nysforløbne Periode.

I Forbindelse med Foraustaaende finder jeg efter Meddelelse fra Fogden i Søndmøre at burde oplyse, at man i Distriktets søndre Deel har begyndt at rigge Skreifiskebaadene paa en ganske ny Maade og navnlig med, paa Baadene, istedetfor den ene Mast med dens ene store Seil, at bruge 2 Master og flere, 3 à 4, Seil. Denne Tilrigningsmaade er, angiver Fogden, befunden saa hensigtsmæssig, at den efter hans Formening i Tidens Løb ganske vil komme til at fortrænge den ældre.

At Skrei- og Sildefiskeriet, de uden Sammenligning for Distriktet vigtigste og tillige de, der kræve den kostbareste Udrustning, i det Hele taget bringer Befolkningen nogen videre Fordel turde ikke være en saa given Sag, som det ved første Øiekast, i Betragtning af de betydelige Beløb, samme kaster af sig, kunde synes. En Kjendsgjerning er det vistnok, at samme har bragt de fleste af de til Havet grændsende Distrikter op til en forholdsmaessig Velstand; men paa den anden Side er det ogsaa vist, at totalt mislykkede Fiskerier nogle ganske faa Aar efter hverandre ville bringe Beboerne af disse Distrikter, hvori, som rimeligt er, Fiskeriet drives som Hovednæring, i den største Nød og Elendighed. Uden de nævnte Fiskerier vilde forøvrigt af de yttre Distrikter ikke saa faa Strøg være fast ubeboede og de fleste væsentligen reducerede i Indbyggerantal.

For Distrikter, der ligge fjærnere fra Havet og hvis Beboere som Følge deraf kun drive det respektive Fiskeri som Binæring, synes Udbyttet af dette ikke at have bidraget til at forøge Velstanden; ialfald formenes det at være Tilfældet, at Fattigdommen er størst i et Belte, mellem de foromhandlede Distrikter og de mere indre, i hvilke sidste Deltagelsen i de store Fiskerier er forsvindende og at de Enkelte i dette Belte, der ikke deltage i de større Fiskerier endogsaa staa sig noksaa godt og for en Deel bedre end Mange af deres Sambygdinger, som dermed befatte sig. Imidlertid maa man dog her nøie skjeldne mellem de forskjellige Slags Fiskerier. Skrei- og Vaasildfiskeriet foregaar om Vinteren (det første omtrent fra medio Januar til medio April, det sidste — ialfald forsaavidt det falder inden Amtsdistriktet — i Februar Maaned), altsaa paa den for Landmanden mindst travle Tid. At Deltagelsen for ham i disse Fiskerier, i Gjennemsnit, skulde bringe ham directe Tab finder jeg derfor mindre antageligt, en ganske anden Sag er det, at hans Deltagelse deri svækker hans Interesse for Jordbruget, der først giver Udbytte en lang Tid efter det derpaa anvendte Arbeide. Ogsaa finder jeg her at burde bemærke, at det ofte ikke ubetydelige Pengeudbytte, et heldigt Fiskeri af og til bringer den, der med Hensyn til Næringen mere er Jordbruger end Fisker, sjældnere bliver ham til varig Velsignelse; han er ikke vant til at tjene Penge paa en let Maade, som oftest heller ikke til at have mange rede Penge mellem Hænderne og her stadfæster sig ofte den Sætning: „det som let er kommet, det let gaar.“ Til Tab for Gaardbrugerne formenes i ethvert Fald at være hans Befatning i saadant Omfang, som i Almindelighed finder Sted for Tiden, med Sommersildfiskeriet, der meget almindelig falder i Indhøstningstiden og derfor som oftest ikke kan drives uden at baade Slaat og Skuur forsømmes. Var det nu end saa, at Vedkommende viste en betænksom Tilbageholdenhed med Hensyn til Deltagelsen i dette Fiske, kunde dette alligevel, da samme undertiden kaster meget af sig, overhovedet bringe god Fordel, men saa er i Regelen ikke Tilfældet. Drømme om en stor Gevinst friste alformet til efter de upaalideligste Rygter, at søge Silden endog paa fjerntliggende Steder og hyppige Skuffelser medføre sjældnere ønskelig Lærdom og som Resultat fremtidig Forsigtighed, idet en rig Fangst, der af og til falder i Enkeltmands Lod opretholder Modet og forfører til nye — Tid og Arbeidskraft, der kunde været benyttet bedre, spiidende — Forsøg.

Af de nysomhandlede Fiskerier er alene Skreifisket det aarvisse og tillige det, der i Gjennemsnit bringer Almuen størst Gevinst. Nu for Tiden foregaar dette langt ude paa Havet, og er det ganske almindeligt, at Fiskerne, fra Værene have et Par Mile Udruer til Fiskepladsene. Forlang Tid tilbage var, paastaas det af Almuen, Forholdene ganske anderledes. Da havde Skreien, og det samme siges om Vaarsilden, sine Gydepladse inde i Fjordene. Er, hvad jeg maa

tro, denne Paastand rigtig, paatrænger sig med Nødvendighed den Tanke, at selve Fiskeriet, Maaden, hvorpaa dette drives, har drevet Fiskeren til at gyde paa Steder, hvor den ikke i samme Grad, som paa de ældre, er udsat for Menneskenes Efterstræbelser, og er denne Tanke begrundet, maa den igjen fremkalde Frygt for, at Fiskeriet, drevet paa samme Maade som tidligere, vil skræmme den hen til Gydepladse, saa langt ud i Havet, navnlig til saa fjerntliggende Banker, at det bliver umuligt, at drive Fisket paa den nu almindelige Maade, med Baade. Noget synes dog med Hensyn til Skreifisket at maatte kunne gjøres til Forebyggelse af den antydede mislige og vel heller ikke saa ganske usandsynlige Følge. Det eneste Middel, der i saa Henseende vil kunne anvendes, er formentlig det, gjennem Lovregler at bringe en saadan Orden tilveie med Fiskeriets Drift, at ikke Fiskens frie Gang alformet spærres ved udsatte Fiskeredskaber. Som Forholdene nu ere have Fiskerne som bekjendt i meget stor Udstrækning Frihed med Hensyn til Fiskeredskabernes Udsetning; men Følgen deraf er ogsaa bleven den, at ialfald paa enkelte Steder, hvor Havet er trangt, Redskaber sættes om hverandre paa kryds og tværs og flere mangan Gang ovenpaa hverandre.

Jeg indrømmer forøvrigt, at saadanne Regler, som de antydede, endnu ere temmelig overflødige for mange af Distriktets Fiskepladse og det fordi vedkommende Havs Vidde i Forhold til Antallet af Fiskere i Almindelighed vil forebygge Collisioner, ja endog meget nær Sætning, ligesom videre, at paa flere af de Fiskepladse, hvor Fiskeriet er concentreret, røe saa faa Fiskere, at et tilstrækkeligt Opsyn, uden hvilket vedkommende Regler for største Delen skulde staa ørkesløse, vilde medføre en uforholdsmæssig Udgift.

Sommerfiskeriet efter Torsk, Lange, Sei o. s. v. forsaavidt samme foregaar i større Udstrækning end til dagligt Forbrug, har, efter Opgaver, meddelt af vedkommende Lensmænd, givet følgende omtrentlige Udbytte:

Edø: for omkring 5,000 Spd. om Aaret; i 1868 noget mere og i 1870 noget mindre.
 Kvernæs: for omkring 1,000 Spd. om Aaret.
 Aure: i 1866 og 1867 omkring 700 Spd.; i de 3 sidste Aar omkring 100 Spd.
 Fredø: i 1869 omkring 650 Spd.; i 1870 350 Spd.
 Bod: omtrent for 20,000 Spd. i Femaaret.
 Sandø: ca. 5,000 Spd. i Do.

			Antal Fiskere.
Borgund:	1866	960,000 Stkr. = 80,000 Spd.	800
	1867	900,000 — = 75,000 —	750
	1868	940,000 — = 78,300 —	780
	1869	950,000 — = 79,300 —	800
	1870	960,000 — = 80,000 —	800

Ovenomhandlede Fiskeri for Borgund foregaar senere end det egentlige Vaartorskfiske, nemlig fra Slutningen af April til Udgangen af August. De fangede Fiskesorter ere

hovedsageligt Lange og Torsk, dog mest af den første samt endvidere Kveite og Brosme; sjældnere Sei.

Harham: for omkring 1,000 Spd. hvert Aar.

Ulfsten: - - - 5,000 - - -

I Storsildfisket i Nordland har i Perioden Deltagelsen her fra Distriktet kun været liden; blot fra nogle faa Distrikter have Fiskere mødt frem.

I Vaarsildfisket i Nordre Bergenhus Amt har kun et Herred, Volden, deltaget; Udbyttet har kun været lidet.

Det i Distriktet faldende Hummer- og Østersfiskeri indbringer ikke store Summer. Hummerfiskeriet i Perioden skal efter de af Lensmændene meddelte schematiske Opgaver have givet følgende Udbytte:

I Kværnæs aarlig for mellem 50 og 300 Spd., Sandø ca. 200 Spd. aarlig, Bod ca. 500 Spd. aarlig, Borgund ca. 1,000 Spd. aarlig, Harham i de 3 sidste Aar for omkring 300 Spd. samt Herø og Sandø, i 1867—1869 for omkring 400 Spd. og i 1870 for ca. 1,000 Spd.

Østersfiskeriet har aftaget henved Periodens Slutning; paa flere Banker, der tidligere have givet rigt Udbytte er Østersen saagodtsom ganske uddød, uden at man kjender Grunden dertil. Paa flere Steder er det ogsaa Tilfældet, at Østersen er ndryddet ved uvorrent Fiskeri.

Lax fanges det hele Amt over saavel langs Spøkysten som i de større Elve.

Efter Opgaver fra Fogderne kan Udbyttet af Laxefangsten i Perioden ansættes i Nordmøre til omkring 3,800 Spd., deri indbefattet Afgift for Leie af Dele af Sundals og Surendals Elve, for Romsdal omkring 2,000 Spd., deri indbefattet Afgift for Leie af Fiskerier i Rauma og Era Elve og for Søndmøre ca. 2,200 Spd.

Fra mange Kanter høres Klager over at Laxen i Perioden har aftaget i Størrelse og Antal, hvilket man meget almindelig tilskriver en forceret Brug af de saakaldte Kilengøter. Laxepriisen er i Perioden stegen; de større Fiske i raa Tilstand betales nu med 5 à 7 Ort pr. $\mathcal{B}\mathcal{T}$.

I Romsdals Fogderi haves 2de Apparater til Udskækning af Laxe- og Ørretynge. Noget saadant Apparat findes ikke i Søndmøre og, som jeg tror, heller ikke i Nordmøre.

De i Distriktet bestaaende Fiskeriforeninger ere: i Romsdal, Raumaelv og i Nordmøre Sundals og Lilledalselv samt Surendals-Sjøia og Bæverfjordselv.

I Maaden at fange Lax paa er, saavidt jeg veed, ikke i Perioden foregaaet nogen Forandring og heller ikke i Laxens Tilvirkning. Endeel Lax gaar til Udlandet i hermetisk tillukkede Daaser.

e. Bjergværksdrift.

Saadan kan siges forsvøgsvis at have fundet Sted i Edø, Halse, Nordalens og Ørskougs Herreder. En Mængde Skjærpinge have hidtil været resultatløse.

f. Fabrikker.

I Perioden er ikke tilkommet noget Anlæg, der fortjener Navn af Fabrik, naar undtages et i 1870 oprettet Væveri og Spinderi paa Langvaag i Borgund, hvorved (under 2 Mestres) sysselsættes en Snes Arbeidere.

Forøvrigt bemærkes:

Væveriet og Spindriet paa Skaret i Borgund holdes fremdeles i Virksomhed og sysselsætter (under 1 Mester) omkring 60 Arbeidere.

Begge de fornævnte Indretninger, der eies af en og samme Mand og hvorved tilvirkes Nattrøier og Skjær, skal tilsammen producere til en Bruttoværdi af 40,000 Spd. om Aaret. Med Hensyn til at Bruttoindtægten, uagtet den udvidede Virksomhed, ikke i vedkommende Aar (1870) er stegen, har Eieren oplyst, at de i nævnte Aar fabrikerede Varer have været af en meget simplere og billigere Sort end tidligere.

Et Skibsværft i Borgund sysselsætter 14 à 16 Arbeidere; i samme Distrikt haves et mindre Ølbryggeri.

I Volden haves fremdeles et Bogtrykkeri.

Træoliefabrikken paa Halse i Nordmøre har i Perioden været i Drift. I 1870 — Fabrikken var da kun 6 Maanedere i Virksomhed — produceredes 300 Tønder Træolie og Tjære; Arbejdsstyrken har i Periodens forskellige Aar været 12, 12, 10, 6 og 5 Mand.

Ølbryggeriet i Kværnæs har i Perioden sysselsat 7 Arbeidere og produceret aarlig ca. 300 Tønder Bayersøl og en 50 à 60 Tønder Sødøl. Med Bryggeriet er forenet et Malteri.

I Stangvik holdes i Drift 2 større Saugbrug, hvoraf det ene sysselsætter 22 og det andet (oprettet i 1868) 8 Arbeidere; et Saugbrug i Aure (oprettet i 1869) drives med 23 Arbeidere.

Paa Gaarden Dale i Kværnæs har en Fiskeguanofabrik været i Virksomhed fra Aaret 1868. Arbejdsstyrken har i vedkommende Aar udgjort respective 11, 17 og 20 Mand. I 1870, hvori Fabrikken var i Virksomhed i 10 Maanedere, tilvirkedes 1,000 Sække Guano à 200 \mathcal{T} .

Paa Vestnæs i Romsdalen har et Skibsværft været i Virksomhed i 1866, 1867, 1868 og 1870 og har samme sysselsat respective 5, 24, 25 og 18 Arbeidere. I Femaaret er ved Værftet bygget, 1 Barkskib og 3 Slupper (af Drægtighed tilsammen 332½ Com.-Læster) og repareret flere Fartøier.

I Amtsdistriktet haves nogle Tøglværk og en Mængde mindre Møller og Saugbrug.

I Distriktet findes fremdeles intet Brændevinsbrænderi.

g. Binæringer.

1. Hnusfliden: Denne antages at staa paa omtrent samme Fod som ved Udgaugen af forrige Periode.

Idetheletaget tilvirkes i Hjemmet de til Familiens Behov fornødne Gang- og Sengklæder. Til den ydre Beklædning benyttes Vadmel og Værken, til den indre Bomuldslærred og Strie. Materialet til Uldtøiet er udelukkende hjemmeavlet og hjemmespundet, medens indkjøbt Maskingarn almindelig benyttes til Vævning af Bomuldslærred.

Overhovedet forfærdiger hver Bonde selv sit Bohave og sine Gaardsredskaber; imidlertid er det dog Tilfældet, at Enkelte udelukkende ernære sig som Haandværkere og reise af disse (Snedkere, Skomagere og Skræddere etc.) de fleste om fra Familie til Familie. Smedene drive dog i Almindelighed Haandværket kun i Hjemmet.

I de Distrikter, hvorfra drives Fiskeri, bindes de fornødne Fiskeredskaber i Hjemmet; paa mange Steder overlades det til Kvinden baade at binde og bøde Fiskegarnene.

Af Gjørtlere findes kun faa bosatte i Distriktet, der for en stor Deel forsynes med forarbejdede Messingvarer, dels ved Omstreifere, dels ved omreisende Handelsmænd fra fremmede Distrikter.

I Distrikter, der have Naaleskov af nogen Betydenhed forfærdiges en Mængde Stav til Sildetønder og for en stor Deel ogsaa Tønderne selv. Fogden i Søndmøre oplyser i sin Beretning, at alene et enkelt Sogn i hans Distrikt, Skøne, gjennemsnitlig afsætter, til Pris 36 Skill. pr. Stk., en 10,000 Sildetønder om Aaret.

I enkelte Distrikter, hvoraf formentlig især fortjener at nævnes Næsset i Romsdal er Forfærdigelsen af Tøndebaand en ikke uvæsentlig Huusflidsvirksomhed.

I nogle faa Distrikter tilvirkes Potaske, hvilken Virksomhed dog neppe i noget Distrikt øves i stor Udstrækning.

2. Skibs- og Baadbyggeri: De i Distriktet værende Skibsværfter har jeg omhandlet under „Fabrikker.“ Udenfor Værfterne er i Periodens Løb hist og her bygget nogle mindre Fartøier.

Baadbyggeri drives i alle Amtets Fogderier, men især i enkelte Distrikter paa Nordmøre og Søndmøre. Fogden i sidstnævnte Distrikt oplyser, at der i Volden, søndre Søndmøre, er bygget i Femaaret en 13 å 1400 større og mindre Baade.

I Perioden er ved Bistand af Amtets Landhusholdnings-selskab oplært en Mand i Bygning af Listerbaade. Vedkommende har allerede bygget og afsat her i Distriktet flere Baade af den antydede Form og skulle disse have vundet almindeligt Bifald.

3. Jagt drives ikke i videre Omfang her i Distriktet og af Ingen som udelukkende Næringsvei. Den indskrænker sig hovedsageligen til Fuglevildt, især Aarfugl og Ryper samt Hare; imidlertid fældes dog ogsaa aarligen endeel Reen, Bjørne, Gauper, Ræve, Sælhund, Odder og Maar.

Ulven synes næsten ganske at have forladt Distriktet og er derfor ogsaa ganske faae fældede i Perioden. Aarfuglene have antageligen aftaget i Mængde, hovedsageligen maaske

en Følge af, at Skovene ere blevne udtyndede. I enkelte Distrikter klages over at disse Fugle udryddes ved en Fangstmaade, hvortil benyttes Hov, hvilken synes mere og mere at komme i Brug.

4. Fragtfart og Landtransport af Varer: Fragtfarten inden Distriktet er ikke af nogen Betydenhed. Dertil benyttes smaa Jagter, der forøvrigt nok hovedsageligen ere anskaffede til Indkjøb af Fisk under de større Fiskerier. Forsaavidt disse Fartøier tilhøre Landhandlere benyttes de paa andre Tider af Aaret, blandt Andet, til at hjembringe Kjøbmandsvarer til Eierne og bringe til Byerne de af Landhandlerne indkjøbte Land- og Sjøproducter.

Landtransport af nogen Betydenhed foregaar kun over Romsdalen. Hovedveien gennem dette Distrikt vil, som bemærket af Fogden, til alle Tider danne den naturlige Forbindelse mellem den indre Deel af Christians Amt og Søn. Ad denne Vei gaaer, som ogsaa antydtes af Fogden, Sild og andre Fiskevarer til det indre Land og, under Misaar i de tilstødende Dele af Naboamtet, til vedkommende Distrikter en Mængde Korn. Fogden oplyser, at den aarlige Varetransport opover Romsdalsveien endog før Hovedveien derigennem blev omlagt, hvilket fandt Sted i den nysforløbne Periode, androg til ca. 7000 Tønder Korn, Salt og Sild samt at i Aaret 1837, efter et forudgaaet vistnok ekstraordinært Misvæxtaar, 20,000 Tønder Korn ad denne Vei skulle være transporterede til Gudbrandsdalen.

5. Handel. Hovedmassen af Distriktets betydeligste Afsætningsgjenstand, Fiskeproducter, gaaer hovedsageligen (gennem Amtets Kjøbstæder) til Udlandet. Af Sild, især af ringere Sort, forbruges imidlertid en stor Deel inden Distriktet og drives i den Tid, Silden fanges, en livlig Handel med denne Vare af Fiskerne til Almuesmænd, som deraf tiltrænge Forsyning.

Af Landhandlere, hvortil jeg ogsaa henfører de, der have løst Handelsbevilling i Medhold Loven af 26de Mai 1866, havde Distriktet ved Udgangen af Aaret 1870, 148, nemlig i Nordmøre 58, Romsdal 45 og Søndmøre 45. Af de saakaldte Frihandlere, der have løst Bevilling efter Lov af 23de September 1857 har Distriktet endnu 19 tilbage, hvoraf i Nordmøre 10, i Romsdal 1 og i Søndmøre 8.

Især den førstnævnte Lov har for en stor Deel bragt Detailhandelen fra Byerne til Landet, hvorhos den i flere Distrikter har havt til Følge, at, paa Grund af den forøgede Concurrence, Ingen deri kan drive Handelen som udelukkende Næringsvei og kan have en for Almuens Behov tilstrækkelig Forsyning af Varer.

Af egentlige Markeder har Amtet kun eet, nemlig Romsdals Marked, der hvert Aar i Begyndelsen af Oktober Maaned afholdes paa Veblungsnæs i Gryten. Antallet af de Markedssøgende (hvoraf en ikke ringe Deel fra nordre Gudbrandsdalen) anslaaer Fogden til Aar om andet, 3 å 5000.

Af Markedsgjæsterne synes, efter Fogdens Beretning, Op-

lændinger fra Gudbrandsdalen at danne en stedse voxende Andeel — en Følge formener Fogden af den forbedrede Veicommunikation.

Efter Opgave af Fogden udgjorde Antallet af Markeds-handlere, der svarede almindelig Handelsafgift

i 1866	22
- 1867	18
- 1868	21
- 1869	18
- 1870	20

tilsammen 99

altsaa i Femaaaret gennemsnitlig 20, medens det tilsvarende Gjennemsnitsantal i Femaaaret 1856—1860 var 21 og i 1860—1865 19.

I hvert af de til Perioden henhørende Aar havde 3 Personer Bevilling til paa Markedet at sælge Brændevin. Efter Fogdens Mening, er, skal jeg i Forbigaaende bemærke, Fylderiet paa Markedet i Aftagende.

Efter Optegnelser, som jævnsides med Tilførselen ere førte af dertil antagne Betjente, har Fogden meddelt følgende Opgave over Tilførselen til Markedet af Land- og Sø-producter:

Vareslags.	1866.		1867.		1868.		1869.		1870.	
	Vare-mængde.	Værdi.	Vare-mængde.	Værdi.	Vare-mængde.	Værdi.	Vare-mængde.	Værdi.	Vare-mængde.	Værdi.
Baandstager	13,500	Spd. 54	16,500	Spd. 82	2000	Spd. 9	6000	Spd. 30	1500	Spd. 7
Birkeved, 1/2 Al. lang, . Favu	15 1/2	19	13	18	22 1/2	26	17 1/2	15	32	38
Blikkenslagerarbeide . .	"	"	"	40	"	160	"	"	"	50
Heste	264	6,600	105	3150	125	3750	101	2525	177	7080
Karder Dusin	"	"	100 Par	20	140 Par	30	"	"	120 Par	24
Karve Vog	15	25	7 1/2	12	5 1/2	11	2	4	11	15
Kavl store Hundreder	225	202	28	28	6 1/2	5	20	20	83	83
Kister	154	231	147	235	138	207	179	233	126	189
Kjødt, fersk B \bar{w}	255	140	452	248	476	262	528	211	340	187
— saltet —	40	32	18	18	2	2	31 1/2	25	"	"
Messingarbeide	"	"	"	6	"	90	"	"	"	150
Næver Vog	5,166	1,722	2,383	1191	2925	878	1994	731	2388	796
Nødder Tdr.	7 1/2	37	7	42	2 1/2	15	"	"	3	6
Ost B \bar{w}	914	293	1,275	1504	1745	1539	1299	1299	1046	837
Plauge Stkr.	37	74	38	69	25	42	42	63	30	52
Poteter Tdr.	164	86	148	148	192	154	170	152	290	188
Sild, saltet —	234	702	254	762	358	1146	339	814	286	800
Smør B \bar{w}	305	701	427	982	686	1509	746	1492	390	819
Spidsslæder Stkr.	22	220	13	169	15	165	10	90	4	40
Tjære Tdr.	103 1/2	258	92 1/2	296	102	357	106	392	179	573
Torsk, saltet —	52	130	48	96	63	139	51	107	65	117
Tran —	14	224	28 1/2	513	24 1/2	392	10 1/2	167	26 1/2	404
Træspond og Kar Stkr.	130	156	82	98	105	126	143	143	59	10
Tørfisk Vog	609	487	342	239	590	502	157	126	221	187
Vadmæl Alen	3,582	1,433	2,263	1018	4854	1618	4201	1540	3456	1267
Værken —	2,331	622	3,824	669	2888	481	790	158	1360	204
Kveite, saltet Tdr.	69 1/2	243	27 1/2	150	19 1/2	70	41	131	50 1/2	182
Æbler —	64	225	12 1/2	40	48	192	49 1/2	99	18	50

De aarlige Værdibeløb for 1866 til 1870 14,916

11,843

13,877

10,568

14,355

Tabel

over Gjennemsnitsprisen paa de foranførte Varer.

Vareslags.	1866.	1867.	1868.	1869.	1870.
Baandstager	4 Spd. pr. 1000	5 Spd. pr. 1000	4½ Spd. pr. 1000	5 Spd. pr. 1000	5 Spd. pr. 1000
Birkeved (½ Alen)	1½ — - Favne	7 Ort - Favne	1 Sp. 18 Sk. pr. F.	108 Sk. - Favne	1½ — - Favne
Blikkenslagerarbeide					
Heste	25 — - Stkr.	30 Spd. - Stkr.	30 Spd. pr. Stk.	25 Spd. - Stk.	40 — - Stk.
Karder		1 Ort - Dus.	1 Ort - Dus.		1 Ort - Dus.
Karve	1½ — - Vog	1½ Sp. - Vog	2 Spd. - Vog	9 Ort - Vog	1½ Spd. - Vog
Kavl	108 Sk. stort Hdr.	1 Sp. - 120 Stkr.	84 Sk. - 120 Stkr.	1 Sp. - 120 Stkr.	1 Sp. pr. 120 Stkr.
Kister	1½ Spd. pr. Stk.	1½ Spd. - Stk.	1½ Spd. - Stk.	1½ Spd. - Stk.	1½ Spd. - Stk.
Kjød, fersk	66 Skill. - Bpd.	66 Skill. - Bpd.	66 Skill. - Bpd.	48 Sk. - Bpd.	66 Skill. - Bpd.
— saltet	½ Spd. - —	1 Spd. - —	1 Spd. - —	96 „ - —	
Messingarbeide					
Næver	40 Skill. - Vog	60 Skill. - Vog	36 Skill. - Vog	44 „ - Vog	40 — - Vog
Nødder	5 Spd. - Td.	6 Spd. - Td.	6 Spd. - Td.		9 Spd. - Td.
Ost	1 Sp. til 9 Ort - B	1 Sp. til 8 Ort - B	1½ Sp. til 7 Ort - B	1 Spd. - Bpd.	96 Skill. - Bpd.
Plouge	2 Spd. - Stk.	1½ Spd. - Stk.	1½ Spd. - Stk.	1½ — - Stk.	1½ Spd. - Stk.
Poteter	60 à 72 Sk. - Td.	1 — - Td.	4 Ort - Td.	108 Skill. - Td.	78 Skill. - Td.
Sild, saltet	3 Spd. - —	3 — - —	16 — - —	12 Ort - —	2½ Spd. - —
Smør	2½ Sp. - Bpd.	11½ Ort - Bpd.	11 — - Bpd.	2 Spd. - Bpd.	2½ — - Bpd.
Spidsskæder	10 — - Stk.	13 Spd. - Stk.	11 Spd. - Stk.	9 — - Stk.	10 — - Stk.
Tjære	2½ — - Td.	3½ — - Td.	3½ — - Td.	3½ — - Td.	16 Ort - Td.
Torsk, saltet	2 à 3 — - —	2 — - —	2½ — - —	2½ — - —	9 — - —
Tran	14 à 18 — - —	18 — - —	16 — - —	16½ — - —	15½ Spd. - —
Træspond og Kar	1½ — - Stk.	1½ — - Stk.	1½ — - Stk.	1 — - Stk.	20 Skill. - Stk.
Tørfisk	96 Skill. - Vog	1½ — - Vog	4 Ort 6 Sk. - Vog	96 Skill. - Vog	102 — - Vog
Vadmæl	48 — - Alen	50 Skill. - Alen	40 Skill. - Alen	44 — - Alen	44 — - Alen
Værken	32 — - —	21 — - —	20 — - —	24 — - —	18 — - —
Kveite, saltet	3½ Spd. - Td.	4 Spd. - Td.	18 Ort - Td.	16 Ort - Td.	18 Ort - Td.
Æbler	3 à 8 Sp. - —	3½ — - —	4 Spd. - —	2 Spd. - —	2½ Spd. - —

Sammenstiller man Værdibeløbene af de Markedet tilførte Land- og Søproducter i Femaaret 1861—1865 med de tilsvarende i Femaaret 1866—1870 vil der, som ogsaa af Fogden bemærket, vise sig en stor Tilbagegang i Omsætningen, hvis samlede Værdi i Penge udgjorde i sidste Femaar 65,559 Spd. mod i den anden Periode 86,418 Spd. Efter

hvad Fogden antager blev Størstedelen af de respective Gjenstande solgte paa Markedet.

Nedenstaaende af Toldopsynet meddelte Opgave, udviser Kvantiteten af de vigtigste i Periodens Aar til Markedet førte Kjøbmandsvarer:

	1866.	1867.	1868.	1869.	1870.
Bomuldsgarn \mathcal{T}	11,477	8,186	5,570	5,500	9,462
Bomuldslarred "	2,930	1,630	4,400	3,009	2,871
Andre Bomuldsvare "	5,834	9,805	4,230	2,988	6,927
Brændevin Potter	10,573	8,560	5,173	7,190	5,446
Kaffe \mathcal{T}	13,533	12,620	13,598	11,407	9,124
Hamp "	2,372	"	"	"	234
Jern i Stænger "	1,960	1,900	4,076	2,600	1,560
Do. i Støbegods "	13,660	3,450	15,800	13,466	5,300
Jernvarer, andre "	12,220	4,185	4,900	2,400	1,620
Kornvarer, Byg Tdr.	215	200	8	300	25
Do. Rug "	275	20	20	50	"
Mel af Byg og Rug \mathcal{T}	18,340	12,660	4,800	800	1,800
Do. af Hvede "	1,500	2,295	1,380	3,160	332
Lin "	"	"	"	"	"
Lingarn "	1,610	1,436	466	370	300
Linvævnad "	2,750	743	1,807	130	141
Læder "	6,416	6,566	622	720	6,694
Riis "	"	"	"	"	522
Rosiner "	310	"	"	"	150
Sirup "	3,597	2,269	2,120	2,242	2,750
Salt Tdr.	568 $\frac{1}{2}$	171	63	35	45
Sild "	167	64 $\frac{1}{2}$	350	16	59
Silkevarer \mathcal{T}	204	171	165	172	308
Specerier "	"	"	"	"	395
Stry "	1,506	"	"	"	"
Steutsøi "	6,900	3,300	3,100	5,850	4,000
Sukker, raffineret "	6,841	7,505	5,227	4,300	5,351
Do., raat "	1,669	1,750	3,096	932	500
Svedsker "	332	"	"	"	200
Sæbe "	1,480	568	1,207	650	1,410
Tobak, Blad- "	2,727	3,205	1,416	1,244	1,235
Do., Røg- "	200				528
Tørfisk Vog	1,161	602	200	278	100
Uldne Varer \mathcal{T}	7,539	7,539	5,786	4,411	2,760
Vin Potter	3,000	2,915	1,880	1,165	2,510
Øl "	4,358	3,409	3,480	2,625	3,660
Papir \mathcal{T}	"	"	"	"	1,900

Med Hensyn til denne Opgave oplyser Fogden, med Bemærkning, dog at Calculen er mindre paalidelig, at efter almindeligt Antagende omtrent $\frac{1}{4}$ Deel af de respective Varer som nævndet bliver ført tilbage fra Markedet.

Med Hensyn til det til Markedet førte Brændevin oplyser forøvrigt Fogden, at en større Deel deraf (i 1866 omtrent $\frac{1}{3}$ Deel og i 1869 og 1870 omtrent den halve Deel) ikke der er bleven afhændet.

Om Amtsdistriktets oekonomiske Tilstand i Almindelighed.

Periodens Slutningsaar fremviste en stor Tilbagegang i

Befolkningens Velstand, hvilket dog især gjaldt de mere indre Distrikter, hvori Jordbruget enten ganske eller dog i udpræget Grad fremfor Fiskeriet hævder Pladsen som Næringsvei. Den nærmeste Aarsag til den antydede mislige Tilstand maa upaatvivlelig søges i Uaaret for Landmanden i 1869, der for Mange gjorde det paafølgende Aar til en sand Trængselstid. For at anskueliggjøre det Tab Distriktet led ved den uheldige Høst i vedkommende Aar skal jeg tillade mig at opstille følgende Calcul over Udbyttet af Høsten i dette Aar sammenstillet med samme Udbytte i almindelige gode.

I et Aar af sidstnævnte Beskaffenhed kan man antageligen regne, at der avles pr. Skylddaler.

Korn 20 Tønder à 2 Spd. 40 Spd. - Skill.
 Poteter 17 — à 84 Skill. med rund Sum 12 — - —
 Høe 350 Vog à 24 — 70 — - —

I 1869 var Kornhøsten saa mislig, at man med Sikkerhed kan anslaa Udbyttet deraf til kun den halve Deel af hvad deraf avles i et almindelig godt Aar, altsaa pr. Skylddaler Tab, converteret til Penge, 20 Spd. - Skill.

Det samme Forhold fandt Sted med Hensyn til Potetes, altsaa pr. Skylddaler Tab 6 — - —

Ogsaa Høhøsten gav i nævnte Aar et meget daarligt Resultat, dog, hvorvel meget Hø raadnede paa Marken, ikke saameget i kvantitativ som i kvalitativ Henseende. Med Bemærkning, at det indbøstede Hø som Følge af en kold Sommer og daarlig Bjerging blev meget kraftløst og udrøit, sætter jeg Høsten kun til $\frac{2}{3}$ af almindeligt Udbytte, altsaa bliver at udføre som Tab pr Skylddaler 23 — 40 —

tilsammen 49 Spd. 40 Skill.

Efter denne Calcule skulde altsaa, da det hele Amtsdistrikt har en Skyld af, med rund Sum 14,500 Daler, det hele Tab sammenlignelsesvis have udgjort omkring 700,000 Spd. Man maa imidlertid ikke tro, at Befolkningens Formue er forringet med et tilsvarende Beløb; det er nemlig ganske mærkeligt, hvor nøisom den herværende Almuesmand er i Trængselsaar og med hvor lidet hver i saadanne ved at hjælpe sig; derfor gaar ogsaa Virkningen af et Uaar her i Distriktet langt snarere over end man efter Omstændighederne skulde tro muligt. At Befolkningen i oeconomic Henseende gik meget tilbage paa Grund af Uaaret er imidlertid vist. Mere end selv Formuesforringelsen fortjener dog maaske at lægges Vægt paa den Forknythed hos Befolkningen, som den drog med sig, en Forknythed, der specielt har aabenbaret sig ved de communale Bestyrelser formindskede Beredvillighed til at understøtte Foretagender af almen Interesse. I mange Henseender befinder Distriktet sig under uheldige Naturforholde, hvoraf jeg her skal tillade mig at fremhæve, at Jordbunden i Regelen er lidet frugtbar og at det for en stor Del lider af Skovmangel, samt videre at det i mange andre, Forholde af fornævnte Slags ikke vedrørende, Henseender, staar langt tilbage i Udvikling. Til at hæve Distriktet kræves efter Omstændighederne de kraftigste Anstrængelser ligesaavel fra den Enkeltes som fra Communes Side, hvis Bestyrelser ogsaa gennem lange Aarrækker ved Bevilling til almennyttige Foranstaltninger af forskjellig Slags hæderligen have søgt at løse sin Opgave. Heri synes imidlertid omtrent fra 1869 af at have indtraadt et Omslag; fra den Tid af har nok temmelig almindelig den Tro gjort sig gjældende, at Communerne ved Bevillinger i

det antydede Øiemed have overanstrengt sig og at deres Bestyrelser for Eftertiden maa finde sig opfordrede til, ikke alene at unddrage almengavnlige nye Foretagender fornøden Understøttelse, men ogsaa til at inddrage saadanne fra ældre Tid bestaaende.

Ligesom jeg imidlertid formener, at man idetheletaget gjør sig altfor mørke Forestillinger om Distriktets oeconomic mislige Tilstand og langt undervurderer dets Bæreevne, saaledes synes mig ogsaa, at man er altfor uopmærksom paa, at en Besparelse for Communcassen undertiden kan blive ruinerende for Distriktet og at, ved opstaaet Spørgsmaal om Ydelse af Cassen til et Foretagende, væsentligen maa tages Hensyn til det indirecte Udbytte, samme beregneligen vil give.

Uanset det store Skaar, som det nævnte Uaar altid gjorde i Befolkningens Velstand, antager jeg dog, at Distriktets oeconomic Tilstand i sig selv var ganske tilfredsstillende ved Periodens Udgang. At Mange i sin Tid lede haardt under Tidernes Tryk og fremdeles besværes ved Gjæld, de i 1870 paadrog sig i Anledning af fornødent Kornindkjøb, er uimodsigeligt, men jeg tror dog, at det respektive Misaars Efterveer allerede nu er nogenlunde overstaaede.

Mere end uafvendelige Tilskikkelser virke forøvrigt til at forringe Befolkningens Velstand dens mislige landoeconomic Stel i flere Henseender — Misligheder, som Befolkningen neppe med ønskelig Kraft søger at rette paa. Herom har jeg især nærmere ytret mig under Behandlingen af Jordbruget. Det maa forøvrigt indrømmes, at der oftere skorter paa de fornødne pecuniaire Midler til at faa rettet paa mange Skjævheder i Stellet, men saa bliver dog formentlig alligevel tilbage adskillige, paatageligt pecuniært Tab medførende, landoeconomic Forhold, som forlængst kunde være bragte i et bedre Spor, deriblandt mange tilsyneladende Smaating, der i Virkeligheden ogsaa ere det for den Enkelte, men som ikke destomindre rettede paa i sin Almindelighed vilde give store Resultater.

Af Misligheder, hvis Berigtigelse vilde være af stor Interesse endog for den Enkelte skal jeg her tillade mig at fremhæve den over det hele Amtsdistrikt endnu saa gjængse, men vistnok i Aftagende værende Knapfodring, der ikke saa sjelden endda gaar over til en ubarmhjertig Sultefodring.

Ved denne Leilighed finder jeg mig forøvrigt opfordret til at berøre nogle Forhold, der antageligen har havt og vil faa en meget uheldig Indflydelse paa den herværende Almue i oeconomic Henseende — Forhold, hvorpaa man neppe i Almindelighed tilstrækkeligen har været opmærksom. Herved har jeg for Øie den for Almuesmanden lettede Adgang, især ved Oprettelsen af Sparebanker rundt om i Distrikterne, til at erholde Pengelaan og, ved at et i høi Grad forøget Antal Landhandlere, som Følge af den friere Handelslovgivning have etableret sig rundt om i Distriktet, til at faa kjøbt Kramvarer. Som oftest er det Tilfældet, at den herværende

Bondealmue ikke taaler nogen af Delene; det er muligt, og hvad angaar den lettede Adgang til at erholde Pengelaan antageligt, at de nys antydede Forhold i Tidens Løb ville bære gode Frugter, men ved Siden deraf tror jeg, man med Grund kan frygte for, at de i Overgangsperioden ville lede til økonomisk Ruin for Mange. Jeg anser det, skal jeg i Forbigaaende bemærke, endogsaa af flere Hensyn ikke saa usandsynligt, at Erfaring vil paavise den senere Tids friere Handelslove for Landdistriktet som et Mistag eller dog som meget fortidlig emanerede.

Som ogsaa oven antydet, antager jeg, at Hoveddistrikternes Befolkning i økonomisk Henseende staar sig en god Del bedre end Befolkningen i de mere indre Distrikter, hvortil upaatvivlelig den Omstændighed, at Fiskeproducterne ogsaa i den heromhandlede Periode have holdt sig i høi Pris væsentligen har bidraget. Levemaaden i Distriktet er idetheletaget fremdeles meget farvelig især maaske i Mellemdistrikterne, hvor mere udelukkende end i de andre Meelstoffer og Potetes med Tilførsel af Spegesild udgjør Kostens Hovedbestandel. Hvad der i mange Distrikter meget ødsles med er Brugen af Kaffe, der muligens dog for en Deel har afløst Nydelsen af Brændevin. I ethvert Fald er Ædrægheden i Tiltagende; som oftest findes Brændevin ikke i Bondens Hus undtagen ved Høitiderne og ved ekstraordinære Leiligheder; Bryllupper, Begravelser o. dl.

I Almindelighed boer Almuen i gode Huse og er det en Kjendsgjerning at de nye Boliger der opføres sædvanligen ere meget rummeligere end de, der skrive sig fra en ældre Tid.

Kogovne ere almindelige og have de i Regelen fremdeles Plads i Dagligstuen; jeg har forøvrigt Grund til at tro, at Almuen begynder at erkjende, at de der ikke have sin rette Plads. Kakkelovne saavel af Jern som af Klæbersten ere ganske almindelige.

Almuens Klædedragt, der hovedsageligen bestaar af simple hjemmevævede Stoffer, er i Almindelighed god og passende for de climatiske Forholde.

Udenfor Hjemmet viser Almuesmanden sig altid i anstændig og hel Dragt. Som ogsaa bemærket af Fogden i Romsdal staar i Regelen Almuesmændene her i Distriktet paa et noget høiere aandeligt Trin end Kvinderne, hvortil samme Foged vistnok med god Føje finder Grunden deri, at Mændene hyppigere end Kvinderne komme i Berørelse med Fremmede og at hines Tanker skjærpes ved Befatning med communale Anliggender.

Kvinderne forestaae udelukkende det huslige Stel i Kjøkken og Fjøs, samt deltage med Mændene i Markarbeidet, hvorhos de i flere Egne overtage mange Slags, især Jorddyrkingen vedrørende, Gjøremaal, som paa andre Kanter af Landet betragtes som Mandfolkarbeide.

Romsdalshonden tør man i Almindelighed taget neppe med Rette kalde en kraftig Arbeidsmand. Ved enkelte Lei-

ligheder udviser han vel paa en Maade Udholdenhed i Arbeide, forsaavidt nemlig at han ved forholdsvis korte Hvilestunder Dage og Uger i Træk kan arbeide fra den aarle Morgen til langt ud paa Aftenen, men sjeldnere arbeider han med videre Raskhed; hans Bevægelser ere asmaalte og hans Fod er tung. Idetheletaget mangler, synes mig, Almuesmanden her i Distriktet Kvikhed og Livlighed i Optræden og Gjøremaal; muligt er det forresten, at hans Opførsel i saa Henseende dicteres ham af hans Begreber om hvad der er værdigt og passende.

Grove Forbrydelser ere fremdeles sjeldne her i Distriktet. Naskerier og Bedragerier i det Smaa ere adfjort hyppige.

Aarslønnen for en Tjenestekarl eller rettere summes Værdi (paa Husbondens Kost) har varieret omkring 30 Spd.; i de egentlige Fiskeridistrikter har den været noget over og i de indre Distrikter noget under Beløbet. Lønnen udbetales kun i sjeldnere Tilfælde i det Hele med Penge, men som oftest for en Deel og det i Regelen den største, i Klæder og frit Fiske. Ved frit Fiske forstaaes at Tjenerne hae Frihed en 7 å 8 Uger for paa egen Regning at deltage som Rorskarle i de forefaldende store Vaarfiskerier, hovedsageligst Vaartorskfiskerierne.

I Nordmøre udredes i Almindelighed omtrent Halvdelen i Penge og den anden Halvdelen i Klæder. Frit Fiske bruges saagodtsom ikke. Alene fra et Distrikt, Sundalen, anføres, at i Lønnen ikke sjældent er indbefattet Laxefiske til en Værdi af ca. 4 Spd.

I Romsdal er „frit Fiske“ almindeligt og i Søndmøre er saadant det Sædvanligste. Naar frit Fiske, der i Gjenemsnit kan anslaaes til ca. 15 Spd., tilstaaes har Lønnen almindeligt været omkring 10 Spd. i Penge og Klæder til en Værdi af omtrent 10 Spd. Lønnen for Tjenestepiger har almindelig været 3 å 4 Spd. i Penge og Klæder til en Værdi af 7 å 8 Spd. Tjenerlønnen har været noget mindre i Periodens sidste Aar.

Daglønnen for andre Arbeidere varierer betydelig. Med Hensyn til disse kan ogsaa anføres som Regel, at den har været størst i de Distrikter, hvor betydelige Fiskerier drives og mindst i de, hvor Hovednæringen er Jordbrug. Daglønnen for en Karl paa egen Kost har været: om Sommeren fra 36 til 64 Skill., almindeligst omkring 48 Skill. og om Vinteren fra 24 til 48 Skill. Paa Husbondens Kost: om Sommeren fra 20 til 44 Skill. og om Vinteren fra 7 (i et enkelt Distrikt, ellers 10 Skill.) til 36 Skill. Daglønnen for Husmænd har været: paa egen Kost ganske ubetydeligt under, hvad andre Arbeidere have erholdt og paa Husbondens Kost om Sommeren fra 16 til 40 Skill. og om Vinteren fra 7 Skill. (i et enkelt Distrikt, ellers 10 Skill.) til 36 Skill.

Ogsaa for Dagarbeidere og Husmænd har Lønnen og det i alle Distrikter været noget mindre i Periodens sidste Aar.

I Amtsdistriktet haves Brandforsikringsindretninger i følgende Distrikter:

1. Nordmøre: i Surendal, Aure, Halse, Stangvik og Sundal.
2. Romsdal: i Veø, Næsset, Vestnæs og Bolsø.
3. Søndmøre: i Volden, Herø, Sandø, Ulfsten, Nordalen, Stranden, Borgund og Skoue.

En nærmere Opgave over saadanne Indretninger i Søndmøre tillader jeg mig at indtage nedenfor:

1. Volden (stiftet i 1867)

Aar	Huse forsikrede for:	Med Præmie:	Løssøre forsikret for:	Med Præmie:
1867	81,775 Spd.	68 Spd.	7,095 Spd.	6 Spd.
1868	93,501 —	78 —	20,919 —	17 —
1869	109,556 —	91 —	22,734 —	19 —
1870	113,317 —	99 —	31,993 —	26 —
Erstatninger ikke udbetalt i Femaaret:				

2. Herø, Sandø & Ulfsten (stiftet 1866).

Aar	Huse forsikrede for:	Med Præmie:	Udbetalt Erstatning:
1866	5,511 Spd.	6 Sp. 60 β	—
1867	28,136 —	30 — 24 -	—
1868	44,686 —	67 — 23 ¹ / ₂ -	—
1869	70,283 —	120 — 48 -	—
1870	78,408 —	160 — 113 ¹ / ₂ -	143 Spd.

3. Nordalen og Stranden (stiftet i 1858).

For denne Indretning kan ingen nøiagtig Opgave meddeles, da der i Selskabets Protokoller ikke er anført Aar og Datum, naar Taxterne ere holdte. Aarlig Kontingent erlægges ikke, men naar Ildsvaade indtræffer udlignes Skaden paa hvert Medlem efter Assuransesummens Størrelse. Kassebeholdningen er høist ubetydelig, da Indskrivningspengene medgaa til Administrationsomkostninger.

Ved 1870 Aars Udgang var Taxtsummen for Huse i Nordalens Herred 76,350 Spd. og i Strandens Herred 61,793 Spd.

4. Borgund og Skoue (stiftet i 1862).

Aar	Huse forsikrede for:	Med Præmie:	Udbetalt Erstatning:
1866	139,000 Spd.	—	—
1867	155,000 —	—	—
1868	171,000 —	—	230 Spd.
1869	187,000 —	—	—
1870	208,000 —	ca. 166 Spd.	225 —

Udvandringen til Amerika har tiltaget i Perioden, men paa den anden Side er det Tilfældet, at endeeel Familier — især Arbeidsfamilier fra Oplandene have tilflyttet Distriktet.

Almuebogsamlinger findes i de fleste Distrikter inden Amtet.

Skylddalerens Værdi i de forskjellige Herreder ansættes efter modtagne Opgaver fra Lensmændene til:

a. for Nordmøre Herreder:

Fredø	350 Spd.
Rindal	300 —
Surendal	300 —
Halse	400 —
Stangvik	450 —
Aure	200 —
Edø	400 —
Kværnæs	360 —
Thingvold	350 —
Øre	300 —
Strømsnæs	350 —
Sundal	400 —
Øksendal	400 —

b. for Romsdals Herreder:

Næsset	300 Spd.
Veø	400 —
Gryten	500 —
Eid og Vold	500 —
Vestnæs	360 —
Bolsø	400 —
Akerø	150 —
Sandø	200 —
Frænen	300 —
Bod	150 —

c. for Søndmøre Herreder:

Nordalen	140 Spd.
Sunelven	550 —
Stranden	130 —
Ørskaug	300 —
Skoue	250 —
Borgund	250 —
Harham	275 —
Ulfsten	350 —
Herø	450 —
Vanelven	300 —
Volden	300 —
Hjørundfjord	250 —
Sandø	430 —

Prisen paa Jordeiendommene har i Perioden gennemsnitlig gaaet ned. Alene i 2 Distrikter skulle Priserne være stegne, nemlig i Harham ca. $\frac{1}{3}$ Deel og i Ulfsten ubetydeligt.

Med Hensyn til Veivæsenet bemærkes: Længden af Veie udgjorde ved Femaarets Udgang.

	Hovedvei.	Bygdevei.	Tilsammen Hovedvei og Bygdevei.
Nordmøre	17 ¹ / ₁₆ Mil.	48 Mil.	65 ¹ / ₁₆ Mil.
Romsdal	18 ¹ / ₈ —	27 ⁷ / ₈ —	46 —
Søndmøre	14 ¹ / ₈ —	31 ¹ / ₈ —	45 ¹ / ₄ —
Tilsammen i Amtet	49 ⁵ / ₁₆ Mil.	107 Mil.	156 ⁵ / ₁₆ Mil.

Af Rideveie:

Romsdal 1½ Mil.
Søndmøre 5⅜ —

Tilsammen 7⅛ Mil.

Af nye Hovedveie er i Perioden anlagt:

i Søndmøre 2 Mile 4500 Al., hvoraf 13,500 Al. ikke fuld-
færdig.

Af Hovedveie ligeledes omlagt:

i Nordmøre 13,900 Alen
- Romsdal 2 Mil 2,250 —
- Søndmøre — 1,521 —

Tilsammen 2 Mil 17,671 Alen.

Af nye Bygdeveie ligeledes anlagt:

i Nordmøre 3 Mil 5,625 Al.
- Romsdal 3 — 14,625 — hvoraf 6,750 Al. ikke fuld-
færdig.

Lateris 7 Mil 2,250 Al.

Transport 7 Mil 2,250 Al.

- Søndmøre 1 — 13,500 — hvoraf 22,500 Al. ikke fuld-
færdig.

Tilsammen 8 Mil 15,750 Al., hvoraf 1 Mil 11,250 Al. ikke
fuldfærdig.

Af Bygdeveie ligeledes omlagt:

i Nordmøre 1 Mil 4,500 Al.
- Søndmøre — 12,562 —

Tilsammen 1 Mil 17,062 Al.

Længden af den omlagte og fra Nyt af anlagte Vei —
saavel Hoved- som Bygdevei — udgjør altsaa i det Hele
15 Mile 16,983 Alen, hvoraf 2 Mile 6750 Alen ikke fuld-
færdige.

Nedenstaaende Tabel viser, hvad der af Længden af
Veie i det Hele og af omlagte samt nye anlagte Veie falder
paa ethvert Herred inden Amtet:

Herredets Navn	Længde af Hovedvei. Mil.	Længde af Bygdevei. Mil.	Hovedvei og Bygdevei tilsammen Mil.	Offentlig Ridevei. Mil.	Nyanlagt Hovedvei i Femaaret. Alen.	Nyanlagt Bygdevei. Alen.	Omlagte Hovedveie. Alen.	Omlagte Bygdeveie. Alen.
Nordmøre.								
Fredø	4/8	1 3/8	1 7/8	Ingen	Ingen	5,625	"	"
Rindal	1 7/8	4 2/8	6 1/8	"	"	"	2,000	"
Surendal	2 7/8	3 2/8	6 1/8	"	"	"	"	13,500
Stangvik	2 1/16	4	6 1/16	"	"	"	650	"
Halse	"	4 6/8	4 6/8	"	"	2,250	"	4,500
Aure	"	4 7/8	4 7/8	"	"	6,750	"	"
Edø	"	1 2/8	1 2/8	"	"	22,500	"	"
Kværnæs	2 4/8	8 2/8	10 6/8	"	"	11,250	"	"
Thingvold	1 5/8	4 3/8	6	"	"	6,750	"	"
Øre	1 2/8	2 4/8	4	"	"	"	"	"
Strømsnes	"	3 6/8	3 6/8	"	"	4,500	"	4,500
Sundal	3 4/8	3 2/8	6 6/8	"	"	"	11,250	"
Øksendal	2/8	2 1/8	2 2/8	"	"	"	"	"
Romsdal.								
Næsset	1 6/8	3 3/8	5 1/8	1 1/2	"	"	2,250	"
Vegø	2 2/8	4	6 2/8	"	"	6,750	"	"
Gryten	4 4/8	4 2/8	8 6/8	"	"	13,500	ca. 36000	"
Eid og Vold	1	2 6/8	3 6/8	"	"	4,500	"	"
Vestnæs	1 5/8	6 3/8	8	"	"	5,625	"	"
Bolsø	5 4/8	1 6/8	7 2/8	"	"	"	"	"
Akerø	"	2 5/8	2 5/8	"	"	6,750	"	"
Sandsø	"	"	"	"	"	6,750 *)	"	"
Frænen	1 4/8	1	2 4/8	"	"	13,500	"	"
Bod	"	1 6/8	1 6/8	"	"	11,250	"	"

Herredets Navn	Længde af Hovedvei. Mil.	Længde af Bygdevei. Mil.	Hovedvei og Bygdevei tilsammen. Mil.	Offentlig Ridevei. Mil.	Nyanlagt Hovedvei i Femaaret Alen.	Nyanlagt Bygdevei. Alen.	Omlagte Hovedvei. Alen.	Omlagte Bygdevei. Alen.
Søndmøre.								
Nordalen	"	4	4	2 ¹ / ₄	"	"	"	6750
Sunelven	1 ¹ / ₈	1 ⁵ / ₈	2 ⁶ / ₈	1	"	"	"	"
Stranden	2	3 ⁶ / ₈	5 ⁶ / ₈	1 ¹ / ₄	"	"	562	562
Ørskoug	2	6	8	3 ³ / ₈	9000 *)	"	"	4500
Skoue	1 ⁴ / ₈	1 ⁶ / ₈	3 ² / ₈	"	"	"	959	"
Borgund	1 ³ / ₈	1 ² / ₈	2 ⁵ / ₈	"	"	"	"	"
Harham	"	"	"	"	"	"	"	"
Ulfsten	1 ⁵ / ₈	1 ³ / ₈	3	"	4500 *)	22,500 *)	"	"
Herø	4 ¹ / ₈	"	4 ¹ / ₈	"	9000	"	"	"
Vanelven	1 ³ / ₈	3 ⁵ / ₈	5 ² / ₈	"	9000	"	"	750
Volden	1	5	6	"	6750	4,500	"	"
Hjørundfjord	"	2 ⁶ / ₈	2 ⁶ / ₈	1	"	4,500	"	"
Sandø	1 ³ / ₈	"	1 ³ / ₈	"	2250	"	"	"

*) ikke fuldfærdig.

Nedenstaaende Opgave, der støtter sig til Meddelelser fra Sorenskriverne, udviser de i Perioden thinglæste og aflæste Hæftelsesbreve, afhændede faste Eiendommers Antal m. M. samt afholdte Tvangsauktioner.

Thinglæste Hæftelsesbreve og Skifteudlæg:

Nordmøre	1208	301,705 Spd.	24 ¹ / ₂ Skill.
Romsdal	2790	288,014 —	27 —
Søndmøre	1161	312,451 —	20 —
	5159	902,170 Spd.	71 ¹ / ₂ Skill.

Aflæste Hæftelsesbreve:

Nordmøre	662	129,176 Spd.	45 Skill.
Romsdal	527	102,962 —	69 —
Søndmøre	476	93,836 —	30 —
	1665	325,975 Spd.	24 Skill.

Afhændede faste Eiendomme:

Nordmøre	724	351,785 Spd.	30 Skill.
Romsdal	530	229,284 —	6 —
Søndmøre	1005	383,674 —	67 —
	2259	964,743 Spd.	103 Skill.

Tvangsauktioner:

	over faste Eiendomme.	over Løsøro.
Nordmøre 54	10,599 Sp. 35 Sk. 91	3,668 Sp. 40 Sk.
Romsdal 53	19,696 — 42 —	96 4,503 — 93 —
Søndmøre 48	13,104 — 58 —	122 5,401 — 5 —
	155 43,400 Sp. 15 Sk.	309 13,573 Sp. 18 Sk.

Efter Opgaver, jeg har modtaget fra Fogderne i Nordmøre og Søndmøre have de i Perioden afholdte Executioner og Udpantninger-i disse-Distrikter udgjort i Antal og Pengebeløb:

Executionsforretninger: Udpantningsforretninger.

Nordmøre 555	23,538 Sp. 47 β	7764 34,777 Sp. 75 β
Søndmøre 755	45,414 — 112 -	2536 14,253 — 11 ¹ / ₂ -

B. Kjøbstæderne.

a. Christianssund.

1. Handelen.

Af-efternævnte Varer har i Femaaret Udskibningen fra Stedet direkte til Udlandet været:

Aar.	Klipfisk.	Tørfisk.	Tran.	Rogn.	Sild.	Trælaster.
	Vog.	Vog.	Tdr.	Tdr.	Tdr.	Com.-Læster.
1866	745,564	11,583	4,810	5,145	17,550	2,826
1867	656,192	10,847	4,264	6,032	25,823	2,829
1868	754,003	17,872	3,643	5,529	27,785	3,022
1869	549,478	6,981	2,894	5,221	68,997	2,110
1870	646,175	22,284	4,978	7,308	73,515	2,714
Tilsammen	3,351,412	69,567	20,589	29,235	213,670	13,501

Ved at sammenholde denne Opgave med den tilsvarende i forrige Femaarsberetning vil det vise sig, at Udskibningen fra Stedet af de fleste Varer har været langt betydeligere i sidste, end i den nærmest foregaaende Femaarsperiode, hvilket især gjelder Klipfisk- Tran- Rogn- og Sildudførslerne, der i hele forrige Periode udgjorde:

Klipfisk 2,043,533 Vog; Tran 12,932 Tdr., Rogn 21,086 Tdr. og Sild 79,107 Tdr.

Udførselen af Trællast sees at have aftaget noget i sidste Periode; at den fremdeles vil vise sig nedadgaaende er at antage, da de fleste Skove, der forsyne Stedet med Udførselslast, befinde sig i udtyndet Tilstand.

Hovedudførselsartikkelen fra Stedet, Klipfisk, har i sidste Periode udgjort omkring Halvdelen af Landets hele Klipfisk-Export i samme Tidsrum. Fisken gaaer hovedsageligen til Steder i Europa og navnlig til Spanien, men for en Deel ogsaa til Steder udenfor denne Verdensdeel.

Fordelen for de Handlende af Klipfiskudskibningen i Perioden skal efter Meddelelse fra Stedets Byfoged ikke have været af megen Betydning.

Klipfiskexporten til Amerika gaaer hovedsageligen til Havana og Brasilien men dog for en Deel ogsaa til La Platastaterne og Steder paa Landets Vestkyst. Især har, antager Byfogden, Udskibningen til Havana i de senere Aar givet gode Resultater for Stedets Exportører, hvilket, mener Byfogden, især maa tilskrives den Omstændighed, at disse have været omhyggeligere med Varens Behandling end Udskiberne paa andre Steder, Aalesund dog undtagen. Til transatlantiske Markeder foregaaer Udskibningen, ligesom tidligere, i Kasser (paa et Par Vog) af Træ, for en Deel ialfald med et indre Belæg af Blik.

Af Klipfisken kan man formentlig nu regne en 150,000

Vog som aarligt Gjennemsniitsprodukt af Hjemfisket, hvortil regnes Fisket i Nordmøre og Fosen. Resten kommer hovedsageligen fra Nordland og Finnmarken. Om Klipfiskexporten fra Thronhjelm oplyser derhos Byfogden at den for en væsentlig Deel foregaaer gennem Handlende i Kristiansund.

Af Tørfisken skibes Rundfisk især til Spanien, og Sei til Sverige.

Af tør Sei, Lange, Rødskjær og Titling tilføres næsten Alt fra Stedets mere umiddelbare Omegn, medens den største Deel af Rundfisken kommer fra Lofoten.

Af Rogn og Tran har i Perioden den største Deel gaaet til Udlandet.

Fortjenesten skal have været god paa Rognen, men paa Tranen, der for en Deel har været forædlet til Brug som Medicin, skal den have været ringe.

Sommersild- eller Fedsildfiskerierne have i de senere Aar, forsaa vidt de vedkomne Kristiansund, givet en god Deel mindre Udbytte, end tidligere, hvorimod der fra det ny opkomne Storsildfiske i Nordland er tilført Stedet store Partier, dels for dets egne Kjøbmænds, dels for Nordlændingers Regning. Sildudførselen antages især i de sidste Aar at have skaffet de Handlende en meget god Fortjeneste.

Af Planker skibes fra Stedet en ikke saa ganske ubetydelig Deel. Fordelen ved Udskibningen, der for en væsentlig Deel finder Sted for at skaffe Byens Skibe Udfrakter, antages imidlertid at have givet Vedkommende en kun ringe Fordel.

Af Varer, der importeres til Stedet, kan især nævnes, foruden Korn og Salt, Kolonial- og Manufakturvarer.

Af Kornvarer, Stedets vigtigste Importartikel er efter Opgave fra Toldkammeret i Femaaret indført fra Udlandet:

Aar.	Erter.	Hvede.	Malt.	Rug.	Byg.	Byggryn.	Hvedemel.	Rugmel.
	Tdr.	Tdr.	Tdr.	Tdr.	Tdr.	Tdr.	Tdr.	Tdr.
1866	196	"	"	19,377	11,877	"	474	805
1867	23	"	12	8,141	8,305	22	619	1,199
1868	123	211	"	15,556	12,600	190	708	2,766
1869	30	"	"	14,810	10,856	20	613	2,683
1870	24	"	60	19,463	16,802	29	700	4,000
Tilsammen	396	211	72	77,347	60,440	261	3,114	11,453

Om Opgaven har forøvrigt Toldkammeret bemærket ikke at kunne indestaa for dens fulde Paalidelighed.

Støttende mig til Byfogdens Udsagn maa jeg tro, at Byens Samhandel med Landdistriktet ikke i Perioden har undergaaet nogen væsentlig Forandring.

2. Skibsbyggeri og Skibsfart.

Skibsfarten skal i det forløbne Femaar ikke have givet megen Fordel, men dog, mener Byfogden, en bedre, end paa mange andre Steder i Landet, i hvilken Henseende han op-

lyser, at Byens Export og Importhandel beskæftiger den største Deel af dens Handelsflaade. I Forbindelse hermed bemærker forøvrigt Byfogden, at Stedets Skibsfart (med Seilskibe) især i den senere Tid har lidt under et stærkt Tryk ved Konkurrencen med Dampskibene.

Ligesom Exporten af Klipfisk til Amerika altid har foregaaet i Stedets egne, eller dog af dets Handlende fragtede Skibe, saaledes synes dette ogsaa mere og mere at ville blive Tilfældet med Klipfiskudførselen til Spanien. Skulde

den Differentialtold, der endnu svares i Spanien af Landet i norske Skibe tilført Fisk, falde bort, antager Dyfogden, at Udførselen af denne Vare i Tidens Løb ganske vil komme til at foregaa i norske Skibe.

Stedet har 3de Skibsværfter, der i 1870 tilsammen syselsatte 30 Mand. Værfterne var i 1870 i Virksomhed den største Deel af Aaret.

Stedet har 4 Dampbaade af Drægtighed 36, 23 $\frac{1}{2}$, 3 og 2 Læster. Efter Opgivende af Toldkassereren udgjør Antallet af Fartøier, hjemmehørende paa Stedet 89, med en samlet Drægtighed af 4,676 $\frac{1}{2}$ Com.-Læster.

3. Haandværksdrift.

Haandværksdriften antages at staa omtrent paa samme Standpunkt i Udvikling som tidligere. I det Væsentlige indskrænker den sig til at tilfredsstille Stedets Behov, dog afsættes ikke ubetydelige Kvanta Læder til Nordland.

Stedets offentlige Tegneskole skal ikke blive saa flittigt besøgt af Haandværkskærlinge, som ønskeligt kunde være.

4. Bergværksdrift.

Ingen til saadan Drift hørende Anstalt haves i Byen eller paa den til samme hørende Mærk.

5. Jordbrug.

Bymarken benyttes næsten udelukkende til Græsavl, der ogsaa efter Forholdene maas ansees som den mest lønnende Anvendelsesmaade, da Melk paa Stedet udbringes til 8 Skilling pr. Kande uysiet.

Det aarlige Høudbytte antages at andrage til omkring 3,000 Sk \mathcal{D} .

Ved sidste Tælling havde Byen 22 Heste, 350 Storfæ samt nogle Faar og Svin. Dyrkningen af Havevæxter formenes ikke at have gjort noget Fremskridt i Femaaret.

6. Byens Tilstand i Almindelighed.

I saa Henseende har Stedets Byfoged meddelt følgende, hvorved jeg intet finder at bemærke:

„At Byen er i Opkomst kan ikke betvivles. Herom vidner noksom den stigende Folkemængde, der den 31te December 1870 udgjorde 6,732 Individuer, medens Antallet den 31te December 1865 kun var 5,709. Forøgelsen bestaaer fornemmelig i en voxende Arbeidsstok, hvoraf maas sluttes, at Virksomheden og Rørelsen er adskillig tiltaget. Vistnok er den økonomiske Tilstand blandt Haandværkerne og Arbejderne mindre god, da Levnetsmidlerne ere blevne fordyrede, medens Fordringerne til Livet ere stegne; men da paa den anden Side Fattigudgifterne ikke ere stegne, tør man nok antage Tilstanden i Almindelighed at være upaaklagelig.

Byens Budget udgjorde:

i 1866	18,955 Spd. 119 Skill.
- 1867	20,142 — 102 —

i 1868	22,903 Spd. 12 Skill.
- 1869	24,823 — 40 —
og - 1870	25,300 — „ —

Deraf var besluttet udlignet:

	som Byskat	som Eiendomsskat	som Fattigskat
i 1866	7,506 Sp. 17 β	5,004 Sp. 12 β	3,711 Sp. 90 β
- 1867	8,205 — 7	5,470 — 5	3,477 — 90
- 1868	9,970 — 103	6,647 — 29	2,795 — „
- 1869	10,563 — 72	7,041 — 88	3,395 — 80
- 1870	10,776 — 18	7,184 — 12	3,516 — 50

Fattigvæsenets Udgifter har efter Politimesterens Opgivende udgjort:

i 1866	7,221 Spd.
- 1867	7,603 —
- 1868	7,535 —
- 1869	7,565 —
og - 1870	7,570 —

Til Almneskolevæsenet var bevilget:

i 1866	2,767 Spd. „ Skill.
- 1867	2,691 — 60 —
- 1868	3,281 — 60 —
- 1869	3,218 — „ —
og - 1870	3,674 — „ —

I 1870 blev optaget et Laan, stort 56,000 Spd. til Dækkelse af løbende Gjæld og Udførelse af større Foretagender, og Renter og Afdrag af den Kommunen paahvilende Gjæld i det Hele udgjorde derfor i Aaret 1870 den betydelige Sum af 4,452 Spd. 60 Skill. Byens hele Gjæld udgjorde ved Udgangen af 1870 56,121 Spd. 33 Skill.

Af offentlige Bygninger er i Femaaret opført den nye Latinskolebygning med en Bekostning af omtrent 20,000 Spd., hvorhos den gamle Bygning er for ca. 1,200 Spdlr. repareret og omdannet for en høiere Pigeskole, hvis Bestyrer erholder Bygningen leiet for 60 Spdlr. aarlig, uden iøvrigt at nyde noget Tilskud af Kommunekassen. Paa Indlaudspøen er under Opførelse en ny Almueskolebygning.

I 1867 anskaffedes en Dampbrandsprøite med Tilbehør til en Pris af 3,100 Spd.

I Femaaret er der anlagt en Vandledning paa Kirkelandet og en Do. paa Nordlandet. Førstnævnte har 2,825' Længde 7" og 3,136' Længde 5" Ledning; sidstnævnte derimod 1,520' Længde 5" Ledning. Begge Ledninger forsynes med Regnvand, opsamlet i 2de nye og 1 ældre Basin paa Kirke- og 1 nyt Do. paa Nordlandet. Til alle Ledninger hører Brandkummer til Anbringelse af Standrør og Paaskruining af Brandslanger, hvoraf der paa 4 Vogne haves den fornødne Beholdning. Den offentlige Vandforsyning sker gennem 15 almindelige Vandposter, hvorhos der til Forsyning af Skibe haves en egen Ledning. Anlæggets Kostende har været ca. 13,000 Spd.

Med Hensyn til Gade- og Veivæsenet bemærkes, at 2de nye Gader af 389 Alens Længde ere anlagte, samt at de

ældre Gader fra Torvet til Kirkegaarden og op til Haugene ere fra nyt af oparbejdede og forsynede med Fortøge, hvorhos flere mindre Partier af ældre Gader ere udbedrede.

Paa Godmadlandet er fra Øvrevaagen hen til Gaarden Strand oparbejdet en ny Vei i en Længde af 3,120 Alen med et Tilskud af 150 Spd. af Bykassen.

Til Havnen er 2de nye Jernboier anskaffede. Havnekassens Beholdning udgjorde efter sidste Regnskab 5,286 Spd. 51 Skill."

Sømandskolen, hvis Plan approberedes ved kongel. Resolution af 28de September 1857 er fremdeles i Virksomhed.

Nogen Brandforsikrings- eller andet Assuranceelskab høves ikke paa Stedet.

Tjenestelønnen kan ansættes til 25 à 35 Spd. om Aaret for en Karl og 12 à 16 Spd. for en Pige; Daglønnen for

en Karl til 36 à 44 Skill. paa egen Kost og for en Kvinde til 18 à 20 Skill. med fri Kost.

I Perioden er:

thinglæst af Gjældsbreve og Skifteudlæg.		360 Stkr. af Beløb 270,437 Spd. 90 β	
afløste af Do. Do.	219 — — —	118,702 —	69 -
afhændet af faste Eiendomme	195 — — —	170,664 —	73 -
afholdt af Exekutionsforretninger	100 — — —	20,840 —	53 -
afholdt af Udpantningsforretninger	4300 — — —	25,001 —	37 -
afholdt af Tvangsauktioner over Løsgjælder	17 — — —	7,877 —	66 -
afholdt Do. over faste Eiendomme	24 — — —	18,219 —	72 -

b. Molde.

1. Handelen.

Af efternævnte Varer har i Femaaret Udslibningen til Udlandet andraget til:

Aar.	Klipfisk.	Tørfisk.	Tran.	Rogn.	Sild.
	Vog.	Vog.	Tdr.	Tdr.	Tdr.
1866	17,795	26 $\frac{1}{2}$	20	"	4,334 $\frac{1}{4}$
1867	19,000	4 $\frac{1}{2}$	170 $\frac{1}{2}$	512 $\frac{1}{2}$	9,631
1868	4,210	"	"	420	1,852 $\frac{1}{4}$
1869	6,619	"	16 $\frac{1}{2}$	"	10,106
1870	10,000	"	162	"	4,124
Tilsammen	57,624	31	369	932 $\frac{1}{2}$	30,047 $\frac{1}{2}$

Ved at sammenholde Opgaven med den tilsvarende i forrige Femaarsberetning vil det vise sig, at der af Klipfisk har været udskibet langt mindre i sidste Femaar, end i den næstforudgaaende Periode (57,624 Voger mod 122,736) medens Sildudførselen har været større (30,047 Tønder mod 14,835 $\frac{1}{2}$).

Klipfisken gaar hovedsagelig til Udlandet, navnlig til Spanien (for spansk Regning). Til transatlantiske Havne har, saavidt vides, aldrig fra Stedet været skibet Klipfisk.

Den største Deel af den udskibede Klipfisk er Produkt af Iljefisken, hvortil regnes det Fiske, der foregaaer om-

kring de til Romsdals Fogderi hørende Vær; en mindre Deel er erhvervet gjennem Expeditioner paa Finmarken og Nordland.

Klipfisk- og Sildexpeditioner antages at have givet de Handlende en kun ringe Fordel. Avancen paa Rogn og Tran kan efter Dyfogdens Opgivende sættes til respektive 2 og 1 Spd. pr. Tønde. Medicintran tilvirkes ikke paa Stedet.

Træløst har i Perioden ikke været udskibet til Udlandet, men vel i ubetydelige Partier til indenlandske Steder (Aalesund, Bergen og Stavanger).

af Kornvarer er i Femaaret til Stedet indført:

a. fortoldede.

Aar.	Rug.	Byg.	Byggryn.	Rugmel.	Hvedemel.	Erter.	Havremel.
	Tdr.	Tdr.	Tdr.	Vog.	Vog.	Tdr.	Vog.
1866	914 $\frac{3}{4}$	3,111 $\frac{3}{8}$	$\frac{1}{2}$	2,944	641	$\frac{1}{2}$	"
1867	"	2,397	"	3,240	626	"	4
1868	"	2,368	2 $\frac{7}{8}$	2,759	574	8	"
1869	1,944	4,825	6 $\frac{7}{8}$	288	399	21 $\frac{3}{4}$	"
1870	2,655	2,327	1	596	193	2	"
Tilsammen	5,513 $\frac{3}{4}$	15,028 $\frac{3}{8}$	11 $\frac{1}{4}$	9,827	2,433	32 $\frac{1}{4}$	4

b. ufortoldede.

Aar.	Rug.	Byg.	Byggryn.	Rugmel.	Hvedemel.	Erter.	Havremel.
	Tdr.	Tdr.	Tdr.	Vog.	Vog.	Tdr.	Vog.
1866	„	31	„	2,385	500	„	„
1867	„	120	„	5,010	215	„	„
1868	15	18	„	6,345	720	„	„
1869	606	1,008	„	11,940	458	„	„
1870	880	1,603	„	11,190	502	„	„
Tilsammen	1,501	2,780	„	36,870	2,395	„	„

Med Hensyn til Fortegnelsen over indførte ufortoldede Kornvarer, har Toldkassereren, der har meddelt samme, oplyst, at han ikke kan indestaa for dens fulde Paalidelighed.

Foruden Korn er Salt, Manufaktur- og Kolonialvarer Stedets vigtigste Importartikler.

For en ikke ringe Deel indføres til Byen udenlandske Varer ikke direkte, men fra andre udenlandske Steder.

2. Skibsfart.

Denne har i Perioden været ubetydelig. Paa Stedet hører kun bjemme eet større Fartøi (paa 100 Com.-Læster). Antallet af andre Fartøier udgjør 23, hvoraf en Deel kun benyttes til Kystfart. Alle Fartøier tilsammen have en Drægtighed af 510 Com.-Læster.

Skibsfarten skal i Aarene 1866 og 1867 have givet Rhederne taalelig god Fordel, men i de paafølgende 3 Aar fast ingen.

3. Haandværksdrift.

Denne staaer omtrent paa samme Udviklingstrin som i forrige Periode og indskrænker sig hovedsageligen kun til at fyldestgjøre Stedets eget Behov.

4. Bergværksdrift.

Noget dertil hørende Anlæg findes hverken i Byen eller paa den til samme hørende Mark.

5. Jordbrug.

De til Byen hørende Jordeiendomme drives for største Delen godt; hovedsageligen benyttes de til Græs og Potetesavl.

Kreaturholdet var ved Udgangen af 1870, angiver Byfogden, 8 Heste, 115 Storkvæg, 34 Faar og 18 Svin.

Havedyrkningen staaer fremdeles tilbage.

6. Om Tilstanden i Almindelighed.

Byen antages i de sidste 5 Aar at have gaaet tilbage i

i 1866	til	3775 Spd.,	hvoraf	Byskat	2755 Spd.
- 1867	-	4100	—	—	3113
- 1868	-	4100	—	—	2990
- 1869	-	4200	—	—	2993
- 1870	-	4100	—	—	2798

Velstand, tildels vel som Følge af mindre gode Fiskerier, men formentlig ogsaa, og det for en meget væsentlig Deel, som Følge af den ved Loven af 26de Mai 1866 udvidede Handelsfrihed paa Landet. At den ved samme Lov indførte Ordning vedvarende vil virke til Skade for Stedet, forsaavidt ikke de samme vedrørende Fiskerier ville tage et væsentligt Opsving, anseer jeg høist rimeligt, i hvilken Henseende bemærkos, at en stor Deel af de i dets Handelsdistrikt etablerede Handlende antageligen for største Delen ville komme til at tage sine Varer, om ikke direkte fra Udlandet, saa dog fra Landets større Byer, der vistnok maa kunne byde dem et billigere Kjøb.

Byens Arbeidsklasse har i de sidste Aar som oftest manglet Arbeide, hvilket har fremkaldt større Krav paa Understøttelse af Fattigvæsenet. Aarsagen til at saamange af Arbeidsklassen befinde sig i trange Kaar antager Byfogden for en Deel maa ndledes af en mindre sparsom og mindre forstandig Anvendelse af Fortjenesten samt af at den er utilbøielig til at arbejde for en Dagløn, under den tilvante.

Den aarlige Løn udgjorde i 1870 for en Dreng fra 30 til 50 Spd. og for en Pige fra 12 til 16 Spd.; Daglønnen i samme Aar udgjorde for en Mandsperson 36 à 48 Skill. og en Kvinde fra 20 til 24 Skill.

Byens Folkemængde har ikke tiltaget siden Tællingen i 1865; ved Udgangen af 1870 udgjorde den 1698 mod ved nævnte Tælling 1693.

Byens Skolevæsen har i Femaarsperioden ikke undergaaet nogen væsentlig Forandring.

Byens Gader og Veie ere vel vedligeholdte. Vandværket (anlagt i 1865) er i god Stand.

Kommunens Gjæld andrager til omtrent 18,000 Spd. Noget Assuranceselskab har Byen ikke.

Efter Opgave fra Byfogden androg Byens Budget:

„ Skill. og Fattigskat	1020 Spd.	„ Skill.
—	986	80
—	1110	—
—	1206	80
—	1301	20

I Perioden er:

thinglæst Gjældsbreve og Skifteudlæg	122 Stkr. af Beløb	59,949 Spd.	49	β
af læst af Do. Do.	52 — — —	43,380 —	9	-
afhændet faste Eien-				
domme	48 — — —	29,399 —	„	-
afholdt af Tvangsauk-				
tioner over faste Ei-				
endomme	15 — — —	7,062 —	„	-

afholdt af Do. over				
Løssøre	9 Stkr. af Beløb	3,097 Spd	40	β
afholdt af Do. over				
Executionsforretnin-				
ger	33 — — —	2,787 —	42	-
afholdt af Do. over Ud-				
pantningsforretninger	348 — — —	2,322 —	74½	-

c. Aalesund.

1. Handelen.

Af efternævnte Varer har i Perioden været udført fra Stedet.

a. direkte til Udlandet:

Aar	Klipfisk.	Tørfisk.	Rogn.	Tran.	Vaarsild.	Fedsild.	Storsild.
	Vog.	Vog.	Tdr.	Tdr.	Tdr.	Tdr.	Tdr.
1866	277,383	1,817½	6,070	4,299¼	14,554	10,458	„
1867	303,149½	2,593	6,038½	3,011¾	32,910	15,298	„
1868	315,587½	3,370	3,859½	1,698	2,297½	10,748	„
1869	326,482	1,402	6,142½	2,542	17,116½	14,391	„
1870	318,848	1,530	6,285½	2,834	7,950	10,311	13,249
Tilsammen	1,541,450	10,712½	28,396	14,385	74,828	61,206	13,249

149,283 Tdr.

b. til indenlandske Steder:

Aar	Klipfisk.	Tørfisk.	Rogn.	Tran.	Vaarsild.	Fedsild.
	Vog.	Vog.	Tdr.	Tdr.	Tdr.	Tdr.
1866	4,140	6,397	523	1,654½	2,790	5,132
1867	9,968½	4,015½	430½	1,598	12,541½	4,276
1868	7,502	4,575	260	942	958	4,016
1869	13,656	1,693½	423	2,185	2,023	3,823
1870	11,927½	710	493½	1,735½	469	3,447
Tilsammen	47,194	17,391	2,130	8,115	18,781½	20,694

39,475½ Td.

Ved at sammenholde Opgaven over Exporten direkte til Udlandet med den tilsvarende i min forrige Femaarsberetning, vil det vise sig, at samme Export af Klipfisk, Sild og Tran har været betydeligere i den nys forløbne end i den foregaaende Periode, i hvilken Henseende jeg skal bemærke, at der i sidstnævnte Periode udførtes fra Stedet 1,352,320 Vog Klipfisk, 95,697 Tdr. Sild og 18,772 Tdr. Tran. Hvad betænder Udførslerne i Perioderne af Rogn, da finder derimod det omvendte Forhold Sted, idet deraf i sidste Periode udførtes et Par Tusinde Tønder mindre, end i den tidligere.

Da Klipfiskexporten i Perioden fra Aalesund har gaaet til de samme Steder og antagelig givet lignende Resultater

som samme Export i Femaaret fra Kristiansund, tillader jeg mig med Hensyn til den at henvise til min Beretning vedkommende sidstnævnte By. Udskibningen foregaar nu hovedsageligen i norske Skibe. Af den Klipfisk, der udskibes fra Aalesund erhverves, skal jeg oplyse, større Partier saavel gennem Expeditioner paa Nordland og Finmarken, som gennem det i Stedets Nærhed forefaldende Bankfiske, hvilket Fiske, der har taget et stort Opsving i Femaaret, for en væsentlig Deel har været drevet med Fartstier, hjemmehørende paa Stedet, men med svensk Besætning. Udbyttet af Bankfisket, der drives i Sommermaanederne, er fornemmelig Kveite, Drosmer og Lange, hvoraf de 2de sidstnævnte Sorter virkes som Klipfisk. Exporten af denne Vare skal i

1866, 1869 og 1870 have givet Stedets Handlende god For-
del, medens samme Export i 1867 og 1868 ikke antages at
have givet dem noget videre Overskud. I Udførserne af Sild, Tran og Rogn antages i alle Peri-
odens Aar at have kastet en Deel af sig.

Af Varer, der importeres til Stedet, kan især nævnes
Korn, Salt, Kolonial- og Manufakturvarer.

Af Kornvarer, Stedets vigtigste Importartikel, er efter
Opgave fra Toldkammeret indført i Perioden:

a) fortoldede:

Aar	Byg.	Rug.	Havre.	Malt.	Gryn og Ærter.	Meel.
	Tdr.	Tdr.	Tdr.	Tdr.	Tdr.	Vog.
1866	11,085 $\frac{1}{2}$	3,371	216	170	86 $\frac{1}{4}$	21,062 $\frac{1}{2}$
1867	2,831	1,344	»	92 $\frac{7}{8}$	44 $\frac{3}{8}$	21,820 $\frac{1}{2}$
1868	2,914 $\frac{1}{2}$	3,227	102	70 $\frac{3}{4}$	148 $\frac{1}{2}$	27,435 $\frac{1}{2}$
1869	4,325	3,901	264	96 $\frac{3}{8}$	161	9,216 $\frac{1}{2}$
1870	11,308 $\frac{1}{2}$	5,824 $\frac{3}{4}$	1,219	80 $\frac{1}{8}$	82 $\frac{1}{4}$	11,477
Tilsammen	32,464 $\frac{1}{2}$	17,667 $\frac{3}{4}$	1,801	510 $\frac{1}{3}$	522 $\frac{3}{8}$	91,012

b) ufortoldede:

1866	1,835	3,443	354	607	350 $\frac{3}{8}$	36,605 $\frac{1}{2}$
1867	2,568	1,641	40	707	319 $\frac{1}{2}$	36,731
1868	2,543	751	214	320	132 $\frac{1}{4}$	27,972
1869	2,972	3,266	647	184	168	53,152
1870	1,601	526	630	103	50	27,331
Tilsammen	11,519	9,627	1,885	1,921	1,020 $\frac{1}{8}$	181,791 $\frac{1}{2}$

Samhandelen med det tilgrændsende Landdistrikt har,
bemærker Byfogden, aftaget i Perioden — et Forhold han
antager letteligen forklares af at saamange Landhandlerier i
i de senere Aar ere oprettede rundt om i Landdistriktet.
Ved Siden deraf oplyser imidlertid Byfogden at de fleste
Landhandlere i Byens Opland endnu faa deres Forsyning af
Varer gennem Byens Kjøbmænd.

2. Skibsfart og Skibsbyggeri.

Stedet har 28 større og mindre Fartøier af samlet Dræg-
tighed 1415 $\frac{1}{2}$ Com.-Læst, uberegnet 11 Bankfiskefartøier og
2 Fjorddampskibe, hvilke 2de sidste have en Drægtighed af
45 Com.-Læster. Af Bankfartøierne er kun et maalt. Dræg-
tigheden af samtlige disse Fartøier er efter et Skjøn ansat
til 121 Læster.

Byen har et Skibsværft, hvorpaa i Femaaret er bygget
3 nye Skibe til en samlet Drægtighed af 414 Kom.-Læster.
Værftet har stadig beskæftiget 1 Mester, 30 faste Tømmer-
mænd, 6 simple Arbeidsmænd og 6 Kvinder. I det til Værft-
et hørende Smedeværksted har i Regelen været beskæftiget
2 à 3 Mand.

3. Haandværksdrift.

Haandværksdriften antages i Perioden at have staaet om-
trent paa samme Fod i Udvikling, som i den forrige Periode.
I det Væsentlige indskrænker den sig til at tilfredsstille Ste-
dets eget Behov.

4. Fabrikdrift.

Paa Stedet findes ingen Fabrik i egentlig Forstand.

5. Jordbrug.

Den til Byen hørende Mark eies af Private og benyttes
hovedsageligen til Høavl og Havnegang. Det paa Bymarken
avlede Hø er ikke tilstrækkeligt til at føde det Antal Krea-
ture, der holdes i Byen.

Ved Udgangen af Aaret 1870 havde Byen 5 Heste, 86
Kjør, 12 Faar og 49 Svin. Kreaturbildet har saaledes af-
taget noget siden i 1865.

6. Om Tilstanden i Almindelighed.

Med Hensyn til denne oplyser Byfogden i sin Beretning,
(af Dato Juli f. A.) hvorved jeg intet Væsentligt har at be-
mærke, Følgende:

„Forsaavidt der kan forudsættes tidligere at have været
nogen almindelig Velstand i Byen, maa denne antages at
være gaaen tilbage. Vel maa Enkelte forudsættes at være
gaaen fremad, men i Almindelighed og navnlig blandt de min-
dre Handlende, Haandværkere og Arbeidsklassen har under
den nævnte Forudsætning en Tilbagegang fundet Sted. Denne
Tilbagegang kan ikke hovedsagelig søges i mindre gode Fi-
skerier, skjønt disse vistnok have været en medvirkende
Aarsag, men maa væsentlig søges i de mange kostbare Byg-
ninger, som navnlig i forrige Femaar bleve opførte, og hvor-

ved Næringsveiene unddroges en større Deel af den Kapital, hvorved disse skulde fremmes. Bygningerne reistes hovedsagelig ved Laan, hvis Forrentning og Afdragning Byggeherrene ikke magtede, og som havde deres Forarmelse tilfølge. Dette gjælder ikke alene de private, men ogsaa de offentlige Byggeværk, hvilke sidste have paadraaget Kommunen en betydelig Gjæld, som nu skal forrentes og afdrages, skjønt Skatteevnen maa forudsættes at være forringet. I 1865 angaves nemlig de Skatteydendes Antal til 1034 med en antagen Næring af 258,260 Spd. og en Formue af 1,035,900 Spd.; i 1870 viser de Skatteydendes Antal sig ikkuens at være 559 med en antagen Indtægt af 257,090 Spd. og en Formue af 913,300 Spd. Bykassens Bndget udgjorde for 1865 9240 Spd.; for 1870 15,425 Spd. Fattigbyrderne ere ogsaa stegne betydeligt, idet de mange Arbeidere, som i forrige Femaar strømmede til Byen, her have stiftet Familie og ved Arbeidets Aftagen ere blevne forarmede.

Fattigbudgettet udgjorde for 1870 5,000 Spd.

Om Skatternes Størrelse føres derfor jevnlige Klager, og disse ere ikke ugrundede.

Men, naagtet Forholdene stille sig mindre gunstige for Tiden, skal der blot nogle heldige Fiskerier til, for atter at bringe Byens Befolkning paa Fode. Aalesund har nemlig i sine Fiskerier en Rigdomskilde, som med Guds Bistand ikke saa snart vil udtørres. Naar Fiskerierne slaa feil, da er dette ikke foranlediget ved, at Fiskeu ndebliver, men fordi Veirliget hindrer Fiskeriets Drift, og man tør haabe, at de gode Tider ville komme igjen, da Fiskerne ikke af stadige Storme hindres fra at komme paa Havet. Der har iaar (1871) ogsaa vist sig Tegn til at Fiskeriet i Borgundsfjorden atter vil slaa til, Noget som især vil komme den ubemidlede Del af Befolkningen tilgode."

En af Byens Handelsmænd har i Slutningen af Femaaret begyndt at tilvirke Affaldet af Fiskeprodukterne til Gano og antages denne Bedrift at ville blive en ikke aldeles uvæsentlig Indtægtskilde for Byen.

Hvad specielt betræffer Byens Haandværkere, da skal deres oeconomicke Tilstand, paa enkelte Undtagelser nær,

være mislig, men efter Byfogdens Formening maa Aarsagen til denne Tilstand ligesaameget søges i et mindre oeconomicke Levesæt, som i Mangel paa Arbeide.

Byens Skolevæsen staaer omtrent paa samme Trin, som da jeg afgav min forrige Beretning.

Veivæsenet er i Perioden forbedret dels ved Anlæg af nye Gader, 600 Alen med 20 Alens Bredde og 320 Alen med 6 å 8 Alens Bredde og dels ved Udvidelse i Bredde af ældre.

Det i min forrige Femaarsberetning omhandlede Vandværk har afhjulpet et af Byens Beboere dybt følt Savn og i enhver Henseende tilfredsstillet Forventningerne. En Udvidelse af Værket er forøvrigt paatænkt.

Aarslønnen paa Stedet var efter Byfogdens Opgave i 1870 for en Tjenestdreng 60 Spd. og for en Tjenestepige 12 å 18 Spd. Daglønnen var i samme Aar for en Karl 36 å 56 Skill. og for en Kvinde 20 å 28 Skill.

Stedet har intet Assuranceselskab.

Byens Folkemængde, der ved Udgangen af Aaret 1865 talte 3,658, beløb sig ved Udgangen af Aaret 1870 til 4,022.

Ved Udgangen af sidstnævnte Aar havde Byen en Gjæld af omkring 86,000 Spd.

I Perioden er:

thinglæst af Gjældsbreve og Skifteudlæg	309 Stkr. af Beløb 358,137 Sp.	32	β
af læst af Do. Do.	122 — — —	116,971	— 117 ¹ / ₂ -
afhændet af faste Eiendomme	68 — — —	72,886	— 105 -
afholdt Exekutionsforretninger	200 — — —	18,632	— 79 -
afholdt Udpantningsforretninger	1261 — — —	6,302	— 20 ¹ / ₂ -
afholdt af Tvangsauktioner over faste Eiendomme	32 — — —	43,417	— 60 -
afholdt af Do. over Løsgjælder	44 — — —	3,066	— 105 -

Romsdals Amt den 23de Marts 1872.

Arveschoug.

Q.

Søndre Thronhjems Amt.

Beretning

om søndre Thronhjems Amts økonomiske Tilstand i Femaaret 1866—1870.

Til Kongen!

Idet jeg, i Overensstemmelse med Rundskrivelse fra det Kongelige Departement for det Indre af 30te November 1870, afgiver den ved Kongelige Resolutioner af 11te Oktober 1825, 10de September 1827, 23de December 1839 og 6te Mai 1840 m. fl. befalede Beretning om det mig naadigst betroede Amts økonomiske Tilstand i Femaaret 1866—1870, tillader jeg mig i Underdanighed at forudskikke den Bemærkning, at ligesom Forholdene i det Hele taget ikke har tilladt mig dennegang at anvende saa megen Tid paa Femaarsberetningen eller deri nedlægge saa meget Arbeide, som almindelig har været Tilfældet og som vilde udfordres til en udtømmende Behandling af Æmnet, saaledes har jeg troet at kunne gaa ud fra den Forudsætning, at en saadan Vidtløftighed dennegang var mindre nødvendig. Den af mig afgivne lignende Beretning for Femaaret 1861—1865, der var udarbejdet med Afbenyttelse af alle de ved Folketællingen tilveiebragte specielle Oplysninger, indeholder nemlig et saa vidt tro og fyldigt Billede af Amtets daværende Tilstand, hvori et senere tilbagelagt Tidsrum af ikkun 5 Aar, der ikke udmærker sig ved nogen fremtrædende Begivenhed eller usædvanlige Næringsforhold, ikke kan antages at have gjort nogen særdeles bemærkelig Forandring, at jeg i alt Væsentligt kan henholde mig til bemeldte underdanigste Indberetning, der er dateret den 24de November 1866, idet jeg samtidig henviser til det efter Anlægget særdeles fuldstændige Tabelværk, som tilfølgende Departements-Cirkulære af 30te November f. A. gennem schematiske Spørgsmaal og Besvarelser ved Lensmændenes og Kommunebestyrelsernes fælles Bestræbelser ere tilveiebragte fra Amtets samtlige 28 Herreder og af mig besørget indsendt til det Kongelige Departement

for det Indre med Skrivelse af 5te Juli sidstleden. Disse schematiske Opgaver skulle efter Departementets egne Udtryk i titnævnte Cirkulærsskrivelse „i det Væsentlige træde istedet for de af de lokale Autoriteter hidindtil udarbejdede Beretninger.“ Dette har vedkommende Fogder i mit Amt for det Meste taget ligefrem efter Ordene, saa der fra dem dennegang — med en enkelt Undtagelse — ikke foreligger egne udarbejdede Beretninger, men hovedsageligen kun almindelige Henvisninger til de nævnte hertil oversendte schematiske Opgaver. Forsaavidt disse have været gennemgaaede af Fogderne, forinden de indsendtes hertil, saa at paatagelige Feil kunde være blevne rettede og de værste Huller udfyldte, er der formentlig intet at udsætte paa denne Undladelse af at afgive egne Beretninger, der synes at have Medhold i Cirkulærets Udtryk og ikke foraarsager noget Savn, saasom Indredepartementets statistiske Tabelkontor, under den antagne Forudsætning, at de indgivne schematiske Opgaver ere tilstrækkelig nøjagtige og fuldstændige, nok vil vide deraf at istandbringe og frenstille et Billede af Amtets økonomiske Tilstand i Femaarsperioden, som er sikrere og fuldstændigere end nogen i Ord udarbejdet Beretning fra en Lokalautoritet kunde være.

Idet jeg saaledes i det Væsentlige tillader mig at henviser til min sidste Femaarsberetning af 24de November 1866 og de nævnte med min Skrivelse af 5te Juli d. A. indsendte schematiske Opgaver, skal jeg her alene søge i almindelige Træk at skildre Tilstanden saadant, som jeg har opfattet den, benyttende mig derunder af de tabellariske Opgaver til nærmere Oplysning af et og andet Punkt.